ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

JEAN MONNET EUROPEAN CENTRE OF EXCELLENCE
NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΥΛΟ. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

Σοφία- Νεφέλη Φαρμάκη

ΙΟΥΝΙΟΣ 2020

Copyright 2020

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Κλεομένους 22Α, 106 75 Αθήνα
Τηλ. 210 7220508 Fax : 210 3617711
Email: jmcenter-athens@pspa.uoa.gr, www.jmce.gr

All rights reserved

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet δεν υιοθετεί πολιτικές ή άλλες θέσεις. Καταβάλλει, μάλιστα, προσπάθεια να παρουσιάζονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται σε όλες τις εκδόσεις του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας Jean Monnet θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους ίδιους τους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Κέντρου, του Διοικητικού Συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the

Περίληψη

Η μετανάστευση είναι ένα ενδημικό φαινόμενο που συνοδεύει την ανθρώπινη υπόσταση από την απαρχή της εμφάνισής της, με αποτέλεσμα οι ιθαγενείς λαοί να είναι οι μειοψηφία των πληθυσμών του πλανήτη στις μέρες μας. Οι μετακινήσεις ατόμων, ομάδων, πληθυσμών, παρατηρούνται σε όλες τις φάσεις της ιστορίας και γεννούν συγκρούσεις αφού διαφορετικοί πολιτισμοί αντιπαρατίθενται μέσα σε ένα σύμπλεγμα πολιτικών συσχετισμών και εξουσιών με σκοπό την κυριαρχία. Για παράδειγμα οι Έλληνες ήρθαν από τις πεδιάδες της Μεσευρώπης, οι Τούρκοι από τα Αλτάϊα, οι Γερμανοί από τις στέπες της Ευρασίας. Ως κοινωνικό φαινόμενο η μετανάστευση διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή δημιουργώντας και ιδιαίτερες στάσεις του πληθυσμού απέναντι στους μετανάστες. (Τριανταφυλλίδου, Ρώπα, 2009) Στο πλαίσιο των δυτικών κοινωνιών, η μετανάστευση αντιμετωπίστηκε αρχικά ως μια φυσιολογική μετακίνηση του πληθυσμού από ένα τμήμα της χώρας ή του κόσμου σε κάποιο άλλο, προκειμένου τα άτομα να αναζητήσουν καλύτερη τύχη και νέες ευκαιρίες. Αυτή η φυσική μετακίνηση μάλιστα νομιμοποιήθηκε για την εξυπηρέτηση ευρύτερων οικονομικών, κοινωνικών και ιδεολογικών αναγκών των πρώτων βιομηχανικών κοινωνιών και οδήγησε στην αύξηση του κέρδους μέσω της μείωσης του κόστους παραγωγής. Στη σύγχρονη μορφή της η μετανάστευση αποτέλεσε αναγκαία κοινωνική συνθήκη λόγω της άνισης κατανομή των αγαθών σε παγκόσμια κλίμακα και της παγκοσμιοποίησης των διεθνών επαφών και σχέσεων. Αυτή η αναγκαιότητα μετακίνησης δημιούργησε την αίσθηση του μετανάστη ως ενός κοινωνικά περιθωριοποιημένου και αποτυχημένου ατόμου, προκαλώντας κοινωνικές προστριβές. Ο 20^{ος} αιώνας έχει χαρακτηριστεί ως «ο αιώνας της μετανάστευσης» γιατί σημειώθηκαν έντονες πληθυσμιακές μετακινήσεις και αλλαγές στη σύνθεση του πληθυσμού, με την πλειοψηφία να αφορά οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον γι' αυτούς και τις οικογένειες τους. (Κιτσάκης, 2018) Φτάνοντας στο σήμερα η Ευρώπη βιώνει πρωτόγνωρες στιγμές, αφού πλήθος μεταναστών και προσφύγων προσπαθούν να προσεγγίσουν ευρωπαϊκά εδάφη προκειμένου να σωθούν από τη βιαιότητα του πολέμου που βιώνουν οι χώρες τους. Το νέο αυτό φαινόμενο φέρνει στο προσκήνιο ζητήματα ασφάλειας των κρατών, αλλά και ανθρωπιστικά ζητήματα, τα οποία οδηγούν σε συγκρούσεις μεταξύ των κρατών της ΕΕ και θέτουν σε αβεβαιότητα και καχυποψία την ύπαρξη ή όχι της αλληλεγγύης και του ανθρωπισμού, αρχές που διέπουν την Ένωση από τη βάση της.

Λέξεις Κλειδιά: Μετανάστευση, πρόσφυγας, μεταναστευτική πολιτική, πολιτική ασύλου, μεταναστευτική και προσφυγική κρίση, ασφάλεια εξωτερικών συνόρων ΕΕ, τουρκική προκλητικότητα

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή 1

2. Το μεταναστευτικό και προσφυγικό φαινόμενο στην Ευρώπη. Εννοιολογική διάκριση μεταξύ "μετανάστη" και "πρόσφυγα" 3

2.1 Μετανάστευση/ μετανάστης- Εννοιολογική διάσταση των όρων 3

2.2 Πρόσφυγας- Εννοιολογική και νομική διάσταση και προϋποθέσεις υπαγωγής στο καθεστώς του πρόσφυγα 4

2.3. Ιστορική αναδρομή των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών προς την Ευρώπη και τα πρόσφατα στοιχεία 8

3. Η μεταναστευτική πολιτική και το σύστημα ασύλου στην Ευρώπη 13

3.1. Η Μεταναστευτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης 13

Συνθήκη Σένγκεν 14

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ 16

Συνθήκη του Άμστερνταμ 17

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ταμπερέ 17

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων Νίκαιας 18

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν 19

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης 20

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης 20

Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο 21

Το Πρόγραμμα της Χάγης (2004- 2010) και το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης (2010-2014) 22

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση 23

3.2. Η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο 23

4. Η Διαχείριση της Ασφάλειας των Εξωτερικών Συνόρων της ΕΕ υπό το πρίσμα της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης 27

4.1 Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (FRONTEX) 28

Ομάδες Ταχείας Επέμβασης στα Σύνορα (Rapid Border Intervention Teams- RABITs) και οι Επιχειρήσεις «Ποσειδών» και «Τρίτων» 31

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Επιτήρησης Συνόρων (EUROSUR) 33

4.2. Συστήματα SIS, VIS, Eurodac, ΣΕΕ, ETIAS και ο Οργανισμός eu-LISA _____ 33

5. Οι προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας στα χερσαία και θαλάσσια εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και η διατάραξη της ασφάλειας με φόντο τη προσφυγική κρίση _____ 36

6. Συμπεράσματα _____ 39

7. Σύνοψη Συμπερασμάτων _____ 41

Βιβλιογραφία _____ 43

Λίστα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Παράνομη διέλευση συνόρων την περίοδο 2009- 2019 (σε 1000^{ες})

Διάγραμμα 2: Αιτήσεις Ασύλου την περίοδο 2009- 2019 στην ΕΕ των 28 (2013- 2020)

Διάγραμμα 3: Αιτήσεις Ασύλου την περίοδο 2010- 2019 στην Ελλάδα

1. Εισαγωγή

Ιστορικά οι άνθρωποι μετανάστευαν σε όλες τις χρονικές περιόδους για ποικίλους λόγους, είτε αυτοί ήταν οικονομικοί, είτε για βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους, είτε γιατί τα κράτη από τα οποία προέρχονταν δεν τους προσέφεραν την ασφάλεια που εκείνοι επιζητούσαν. Τα τελευταία χρόνια όμως και ιδιαίτερα κατά τα έτη 2015 και 2016 η εισροή προσφύγων και μεταναστών, οι οποίοι είναι διατεθειμένοι να ρισκάρουν τη ζωή τους για να φτάσουν στο ευρωπαϊκό έδαφος δεν έχει καταγραφεί ποτέ ξανά στην ιστορία. Οι περισσότεροι από αυτούς προσπαθούν να ξεφύγουν από τις πολυετείς πολεμικές συγκρούσεις και την τρομοκρατία και επιθυμούν να δημιουργήσουν μία νέα καλύτερη ζωή σε κάποιο κράτος- μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕ από την πλευρά της αναγκάστηκε να λάβει μία δέσμη μέτρων έτσι ώστε τόσο να αντιμετωπίσει την κρίση όσο και να στηρίξει τους ανθρώπους που χρήζουν βοήθειας. Στο πλαίσιο αυτό καλείται να φέρει εις πέρας το δύσκολο έργο της διάκρισης προσφύγων και μεταναστών, έτσι ώστε από τη μία οι πρόσφυγες να λάβουν τα απαιτούμενα από τις Συνθήκες προνόμια που δικαιούνται και από την άλλη οι μετανάστες που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για την χορήγηση ασύλου να επαναπατριστούν. Τέλος ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που καλείται να αντιμετώπιση η ΕΕ είναι αυτό της ασφάλειας των εξωτερικών της συνόρων τα οποία βάλλονται από διακινητές μεταναστών, αλλά και από τρομοκράτες, οι οποίοι εκμεταλλεύονται την επιθυμία των ανθρώπων να εισέλθουν στο Ευρωπαϊκό έδαφος θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας θα αναλυθεί η εννοιολογική και νομική διάκριση των όρων «μετανάστης» και «πρόσφυγας», καθώς επίσης θα γίνει και μία σύντομη ιστορική αναδρομή του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ευρώπη τον 20^{ο} και 21^{ο} αιώνα, δίνοντας παράλληλα κάποια πρόσφατα στοιχεία για τις προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές.

Το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται την μεταναστευτική πολιτική και την πολιτική ασύλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δίνεται σύντομα η ιστορική διαδρομή των Συμφωνιών και των αποφάσεων των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων για την διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής όπως ισχύει σήμερα, η οποία στηρίζεται στην ενσωμάτωση των νόμιμων μεταναστών στα ευρωπαϊκά κράτη, τα κίνητρα για την αποφυγή παράνομης μετανάστευσης και την ασφάλεια των ευρωπαϊκών εδαφών. Επιπλέον αναφέρεται και η Πολιτική Ασύλου που εφαρμόζει η Ένωση, έτσι ώστε να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις και τα οριζόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων.

Το τέταρτο κεφάλαιο τιτλοφορείται ως «Διαχείριση της Ασφάλειας των Εξωτερικών Συνόρων της ΕΕ υπό το πρίσμα της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης» και περιγράφει τα μέτρα που λαμβάνει η ΕΕ για την προστασία των συνόρων κατά τη διάρκεια των ευαίσθητων τελευταίων ετών της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης.

Τέλος στα συμπεράσματα περιλαμβάνονται τα κύρια σημεία των προηγούμενων κεφαλαίων καθώς και κάποιοι προβληματισμοί και προτάσεις για την πορεία στη διαχείριση και την ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ.

2. Το μεταναστευτικό και προσφυγικό φαινόμενο στην Ευρώπη. Εννοιολογική διάκριση μεταξύ "μετανάστη" και "πρόσφυγα"

2.1 Μετανάστευση/ μετανάστης- Εννοιολογική διάσταση των όρων

«Μετανάστευση είναι η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάσταση ενός ατόμου, μίας ομάδας ή ενός κοινωνικού συνόλου». Η μετανάστευση αποτελεί μία από τις βασικές δημογραφικές διαδικασίες λόγω της συνεχούς ροής προσώπων από και προς μία περιοχή και συνεπάγεται τη μηχανική ή τεχνική ανανέωση και την φθορά ενός πληθυσμού. Ο βασικός αυτός ορισμός μπορεί να διακριθεί σε δύο επιμέρους κατηγορίες, στις οποίες κατατάσσονται οι πληθυσμιακές μετακινήσεις ανάλογα με την χρονική περίοδο κατά την οποία πραγματοποιούνται. Η «παραδοσιακή μετανάστευση» λοιπόν αναφέρεται στην υπερπόντια μετανάστευση που έλαβε χώρα κατά το τέλος του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ου. Από την άλλη πλευρά ο όρος «σύγχρονη μετανάστευση» εντοπίζεται πρώτη φορά μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και την έναρξη της βιομηχανικής περιόδου, με τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς να έχουν ως κύριο προορισμό τους χώρες της Ευρώπης. Άλλες διακρίσεις που μπορούν να επισημανθούν είναι ο τόπος προορισμού, εάν πρόκειται δηλαδή για εσωτερική μετανάστευση εντός των γεωγραφικών ορίων της εθνικής επικράτειας, ή εξωτερική μετανάστευση εάν πραγματοποιείται σε διεθνή χώρο, καθώς και η νόμιμη ή παράνομη διεξαγωγή τους, η καταγραφή τους ή μη δηλαδή από τις αρμόδιες αρχές. Ένα βασικό σημείο που θα πρέπει να τονιστεί και να προστεθεί στους παραπάνω ορισμούς είναι η αιτία της απόφασης μεταβολής του τόπου εγκατάστασης των πληθυσμιακών ομάδων, η οποία είναι οικονομική. Το οικονομικό κίνητρο των ανθρώπων που επιλέγουν να αλλάξουν τόπο διαμονής προκειμένου να αναζητήσουν εργασία σε μία περισσότερο ανεπτυγμένη οικονομικά χώρα από εκείνη του τόπου προέλευσης, είναι και αυτό που διαχωρίζει τον «μετανάστη» ή «οικονομικό μετανάστη» από τον «πρόσφυγα».

Πρέπει να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει σε διεθνές επίπεδο ένας ενιαίος νομικός ορισμός του «μετανάστη», γεγονός που προκαλεί πολλές φορές σύγχυση, αποπροσανατολίζει από τη νομική προστασία που χρειάζονται οι πρόσφυγες και αποδυναμώνει τον θεσμό του ασύλου. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1990 για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους στο Άρθρο 2 αναφέρεται στον όρο «μετανάστης εργαζόμενος» ως "*το πρόσωπο που πρόκειται να προσληφθεί, ή που προσλαμβάνεται ή που έχει ήδη προσληφθεί σε μισθωτή δραστηριότητα σε κράτος του οποίου*

δεν έχει την ιθαγένεια", και διακρίνει τις επιμέρους κατηγορίες που καθένας «μετανάστης εργαζόμενος» μπορεί να ενταχθεί. Έτσι στο άρθρο 2 της προκείμενης Σύμβασης ορίζεται ο «συνοριακός εργαζόμενος», ο «εποχιακός εργαζόμενος», ο «ναυτικός», ο «εργαζόμενος σε αλλοδαπή εταιρεία», ο «μετακινούμενος εργαζόμενος», ο «εργαζόμενος προγράμματος», ο «ειδικής απασχόλησης εργαζόμενος», και ο αυτό-απασχολούμενος εργαζόμενος». (UNHCR, 1990) Τον ίδιο όρο («μετανάστης εργαζόμενος») χρησιμοποιεί η Σύμβαση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) του 1975 (Αριθ. 143) η οποία στο άρθρο 11 πραγματεύεται την μετανάστευση σε συνθήκες εκμετάλλευσης και την προστασία της ισότητας, της ευκαιρίας και της μεταχείρισης των μεταναστών εργαζομένων (ILO, 1975), η Σύμβαση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) του 1979 (Αριθ. 97) αναφορικά με την εργασία, καθώς και το Άρθρο 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το νομικό καθεστώς των διακινούμενων εργαζομένων του 1977. (Κτιστάκης, 2018) Οι παραπάνω Συμβάσεις συμφωνούν με τον ορισμό που δόθηκε αρχικά, σύμφωνα με τον οποίο η μετακίνηση των μεταναστών είναι εκούσια και πραγματοποιείται για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής τους είτε αυτή είναι οικονομική, εργασιακή, κοινωνική κλπ. Σε κάθε περίπτωση οι μετανάστες χαίρουν προστασίας μέσω του διεθνούς δικαίου, της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα καθώς και μέσω άλλων διεθνών και περιφερειακών συνθηκών, που αναγνωρίζουν ότι όλοι οι άνθρωποι, περιλαμβανομένων των μεταναστών και των προσφύγων, έχουν ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία πηγάζουν από την θεμελιώδη αξιοπρέπεια του κάθε ανθρώπου. Δεν είναι λίγες άλλωστε οι φορές που μετανάστες έχουν πέσει θύματα εμπορίας, αυθαίρετων συλλήψεων ή κρατήσεων, αναγκαστικής εργασίας, δουλείας, ή συνθηκών εργασίας που συνιστούν εκμετάλλευση. Προκειμένου λοιπόν να μην υπάρχει σύγχυση μεταξύ πρόσφυγα και μετανάστη η Ύπατη Αρμοστεία συνιστά όταν γίνεται αναφορά σε μικτές ομάδες ανθρώπων να χρησιμοποιείται ο όρος «πρόσφυγες και μετανάστες» ή «μικτή μετανάστευση» ή «μικτές ροές» ή «μικτές μετακινήσεις».

2.2 Πρόσφυγας- Εννοιολογική και νομική διάσταση και προϋποθέσεις υπαγωγής στο καθεστώς του πρόσφυγα

Σε αντίθεση με την απουσία ύπαρξης καθολικού ορισμού από το διεθνές δίκαιο της έννοιας του «μετανάστη» ή «οικονομικού μετανάστη», Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ έχει φροντίσει

για την νομική κατοχύρωση και την εννοιολογική προσέγγιση του «πρόσφυγα». «Πρόσφυγας» λοιπόν ορίζεται ο άνθρωπος που εγκαταλείπει ακούσια την χώρα προέλευσης του λόγω διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων, διώξεων και σοβαρών καταστρατηγήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναζητώντας άσυλο σε μία άλλη χώρα η οποία μπορεί να του προσφέρει μεγαλύτερη ασφάλεια. Αυτή η ακούσια εγκατάλειψη μίας χώρας λόγω φόβου δίωξης, σύρραξης, βίας ή άλλων καταστάσεων που έχουν διαταράξει σοβαρά τη δημόσια τάξη είναι και η βασική αιτία ένταξης των ατόμων που χαρακτηρίζονται ως «πρόσφυγες» σε ειδικό καθεστώς που καθορίζεται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, επισείοντας μία σειρά από συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Ως πρόσφυγες δηλαδή με απλά λόγια αναγνωρίζονται οι άνθρωποι που η επιστροφή στην πατρίδα τους μπορεί να επιφέρει ακόμα και θανάσιμες συνέπειες. Το ειδικό καθεστώς που υπάγονται οι πρόσφυγες καλείται «διεθνής προστασία» και μέσω αυτού μπορούν να εισπράττουν επιπλέον διασφαλίσεις, δεδομένου της έλλειψης προστασίας από τη χώρα καταγωγής τους.

Μέχρι τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο δεν υπήρχε ένας διεθνής καθολικός ορισμός της έννοιας του πρόσφυγα, αλλά αυτοί ορίζονταν ad hoc ανάλογα με την εθνικότητά τους. Πρώτη φορά αυτός αποτυπώθηκε στο Καταστατικό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες το 1950 και αργότερα στη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και το συναφές Πρωτόκολλο του 1967. Ο ορισμός του πρόσφυγα συμπληρώνεται σε κάθε κράτος από τους εκάστοτε εθνικούς νόμους και διατάξεις.

Η ευνοϊκή μεταχείριση που υπόκεινται οι πρόσφυγες περιλαμβάνει καταρχάς τη προστασία από τη μη επαναπροώθηση στη χώρα όπου μπορεί να απειλείται η ζωή τους ή η ελευθερία τους, σύμφωνα με το άρθρο 33 παρ. 1 της Σύμβασης του 1951. Εξαίρεση υπάρχει στην περίπτωση ο πρόσφυγας να αποτελεί σοβαρό μελλοντικό κίνδυνο για τη χώρα υποδοχής ή όταν έχει καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση για ιδιαίτερα σοβαρό αδίκημα, οπότε και συνεχίζει να αποτελεί κίνδυνο για την κοινωνία της χώρας που θα του προσφέρει άσυλο (Άρθρο 33 παρ. 2 Σύμβασης 1951). Η εξαίρεση αυτή δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση που ο πρόσφυγας ενέχει κίνδυνο να υποστεί βασανιστήρια ή σκληρή ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία από το κράτος προέλευσης. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αρχή της μη επαναπροώθησης αποτελεί αναγκαστικό κανόνα διεθνούς δικαίου, jus congens, δηλαδή είναι δεσμευτικός για όλα τα κράτη ανεξάρτητα από το εάν είναι συμβαλλόμενα στη Σύμβαση του 1951 και/ ή στο Πρωτόκολλο του 1967 και έχει εξελιχθεί σε έναν κανόνα του διεθνούς εθιμικού δικαίου. Εκτός από την αρχή της επαναπροώθησης ο πρόσφυγας χαίρει και επιπλέον

δικαιωμάτων και ωφελειών τα οποία ορίζονται στο διεθνές προσφυγικό δίκαιο και στο διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων του ανθρώπου με κάθε χώρα, συμβαλλόμενη και μη να οφείλει να τα τηρεί. Τα δικαιώματα αυτά περιλαμβάνουν τη σωματική ακεραιότητα στη χώρα υποδοχής, την απρόσκοπτη πρόσβαση στα δικαστήρια της χώρας υποδοχής, τη συνδρομή στην ικανοποίηση των βασικών βιοτικών και υλικών αναγκών, την ελευθερία της κυκλοφορίας, την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την υγεία, τη συνένωση με τα στενά μέλη της οικογένειάς του, τη λήψη ειδικών μέτρων σε περίπτωση ιδιαίτερα ευάλωτων προσφύγων. Τέλος το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας συνεπάγεται την έκδοση από το κράτος υποδοχής εγγράφων ταυτότητας και ταξιδιωτικών εγγράφων, κατάλληλα ώστε να είναι αναγνωρισμένα από τα υπόλοιπα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση κράτη- μέρη.

Προκειμένου να θεωρηθεί ένα άτομο πρόσφυγας και να μπορέσει να απολαύσει τα δικαιώματα και τα οφέλη θα πρέπει να πληρεί μία σειρά από κριτήρια σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης του 1951 και τα εκάστοτε κράτη οφείλουν να εξετάζουν όλα τα πραγματικά περιστατικά του κάθε αιτήματος και στη συνέχεια να καθορίζουν εάν πληρούνται τα κριτήρια υπαγωγής. Οι αιτούντες άσυλο καταρχήν θα πρέπει να αποδείξουν ότι βρίσκονται εκτός της χώρας της οποίας την υπηκοότητα κατέχουν ή εάν είναι ανιθαγενείς εκτός της χώρας της προηγούμενης διαμονής, ενώ οι πρόσφυγες με πολλαπλή ιθαγένεια θα πρέπει να αποδείξουν βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης από όλες τις χώρες των οποίων την υπηκοότητα κατέχουν. Οι αιτούντες άσυλο μπορεί να μην είναι ήδη πρόσφυγες κατά την αναχώρησή τους από τον τόπο προέλευσής τους ή της προηγούμενης διαμονής τους, αλλά οι λόγοι αναγνώρισης ως πρόσφυγες μπορεί να ανακύψουν όταν βρίσκονται εκτός των κρατών τους. Σε αυτή την περίπτωση καθίστανται πρόσφυγες ενώ βρίσκονται στο κράτος υποδοχής («επί τόπου πρόσφυγας» ή «refugee sur place». Τα κριτήρια υπαγωγής στο καθεστώς του πρόσφυγα εσωκλείονται στην φράση του Άρθρου 1^{A} (2) της Σύμβασης του 1951 *«…βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης»*. Ο «φόβος» αποτελεί το υποκειμενικό μέρος της προϋπόθεσης, καθώς αφορά μια ενδιάθετη κατάσταση η οποία εξαρτάται από προσωπικά βιώματα, προσωπικά και οικογενειακά υπόβαθρα και γενικά από τον τρόπο που κάθε αιτών ασύλου αντιλαμβάνεται την κατάσταση στην οποία βρίσκεται. Για το λόγο αυτό προστίθεται και ένα αντικειμενικό στοιχείο στον όρο του φόβου, «βάσιμος και δικαιολογημένος». Απαιτείται δηλαδή η αξιολόγηση των ισχυρισμών του αιτούντος άσυλο για την ενδιάθετη κατάσταση του φόβου, στην οποία υποστηρίζει ότι υπόκειται, μέσω ύπαρξης αντικειμενικών δεδομένων (Άρθρα 37- 44, Εγχειρίδιο UNHCR, 2009). Οι αρμόδιοι λοιπόν θα πρέπει να

συνεκτιμούν όλες τις πληροφορίες που μπορεί να διαθέτουν σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση, τη συμμετοχή σε κάποια ιδιαίτερη φυλετική- θρησκευτική- κοινωνική- πολιτική ομάδα, τις εμπειρίες του αιτούντος άσυλο έτσι ώστε να μπορέσουν να διαμορφώσουν μία εικόνα του ατόμου που να δικαιολογεί το αίσθημα του φόβου. Επιπλέον η γνώση της χώρας προέλευσης του ατόμου αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο για την υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα, δεδομένου ότι η νομοθεσία της εκάστοτε χώρας σε συνδυασμό με τον τρόπο εφαρμογής της και τις υπόλοιπες προσωπικά βιώματα που περιγράφει ο αιτών διαμορφώνουν το προφίλ του ατόμου και τον καθιστούν ή όχι εύλογα στην προσφυγική ιδιότητα. Επομένως ο εκάστοτε εξεταστής θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τόσο το αντικειμενικό όσο και το υποκειμενικό στοιχείο της προϋπόθεσης. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις «ομαδικής αναγνώρισης» του καθεστώτος του πρόσφυγα και όχι ατομικής ως συνήθως, για πρακτικούς λόγους, εξαιτίας μετακίνησης ολόκληρων ομάδων, όπου κάθε μέλος της ομάδας θεωρείται prima facie πρόσφυγας, εάν οι συνθήκες βέβαια μετακίνησης το δικαιολογούν (Άρθρο 44, Εγχειρίδιο UNHCR, 2009).

Όσο αφορά την έννοια της «δίωξης» θα πρέπει να αναφερθεί ότι στη Σύμβαση του 1951 δεν ορίζεται ρητά ως έννοια. Παρόλα αυτά το Προοίμιο της Σύμβασης κάνει αναφορά στα διεθνή κριτήρια προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα οποία προστίθενται και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στην περίπτωση των ανηλίκων. Βέβαια η «δίωξη» δεν περιορίζεται σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά όπως μπορεί να συναχθεί από το άρθρο 33 της Σύμβασης του 1952, η «δίωξη» αφορά απειλή κατά της ζωής ή της προσωπικής ελευθερίας καθώς και άλλες σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δίωξη δηλαδή αποτελούν και άλλες μορφές σοβαρής βλάβης ή ανυπόφορων καταστάσεων, οι οποίες σχετίζονται με την ηλικία, τις απόψεις και την ψυχολογική κατάσταση του αιτούντος άσυλο. (Άρθρα 51-53, Εγχειρίδιο UNHCR, 2009). Η δίωξη συνήθως συνδέεται με πράξεις δυσμενούς ή επιθετικής μεταχείρισης από τις αρχές της χώρας ή από τμήματα του πληθυσμού που είτε δεν σέβονται τους κανόνες δικαίου της συγκεκριμένης χώρας, είτε οι αρχές εν γνώσει τους είναι ανεκτικές απέναντι σε αυτές τις πράξεις, είτε αποδεικνύονται ανίκανες να προσφέρουν αποτελεσματική προστασία (Άρθρο 65, Εγχειρίδιο UNHCR, 2009).

Σύμφωνα με τα παραπάνω και βάσει του άρθρου 1^{A} (2) της Σύμβασης του 1951, πέντε είναι οι λόγοι της δίωξης για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα, χωρίς να ενδιαφέρει εάν οι λόγοι είναι ένας ή συνδυασμός περισσοτέρων εξ αυτών και εναπόκειται στον εξεταστή

να τους εξακριβώσει βάσει των γεγονότων της κάθε υπόθεσης (Άρθρα 66- 67, Εγχειρίδιο UNHCR, 2009). Οι 5 αυτοί λόγοι δίωξης είναι: φυλή, θρησκεία, εθνικότητα, συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, πολιτικές πεποιθήσεις, οι οποίοι αναλύονται ενδελεχώς στα άρθρα 68- 86 του Εγχειριδίου (UNHCR) για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων.

2.3. Ιστορική αναδρομή των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών προς την Ευρώπη και τα πρόσφατα στοιχεία

Οι μεταναστευτικές ροές προς την Ευρωπαϊκή ήπειρο εμφανίζονται κατά τη «σύγχρονη μετανάστευση», δηλαδή μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όπου η Ευρώπη για πρώτη φορά από τόπος αποδημίας, μετατρέπεται σε τόπος υποδοχής μεταναστών, χωρίς βέβαια η μετακίνηση Ευρωπαίων πολιτών να τερματίζεται αλλά να μειώνεται σημαντικά. Αυτό συνέβη κυρίως λόγω των οικονομικών προβλημάτων τρίτων χωρών και ανάγκασε τους πολίτες σε αναζήτηση εργασίας σε χώρες της ΕΕ. Ένας ακόμα παράγοντας είναι οι ένοπλες συγκρούσεις που επικρατούσαν στις χώρες της Αφρικής και της Ασίας και η επιθυμία των ανθρώπων για μία ζωή σε ένα ασφαλέστερο πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον. (Τριανταφυλλίδου- Ρώπα, 2009) Η περίοδος της «σύγχρονης μετανάστευσης» μπορεί να διακριθεί σε τέσσερεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος αρχίζει από το 1945 και τερματίζει το 1960 περίπου. Η μετανάστευση είναι κυρίως ακούσια λόγω των επιπτώσεων του πολέμου αλλά και λόγω του επαναπατρισμού πολλών Ευρωπαίων που είχαν μετοικήσει κατά την «παραδοσιακή μετανάστευση» σε αποικίες, οι οποίες μετά τον Β' Π.Π. έγιναν ανεξάρτητα κράτη, με τους Ευρωπαίους κατοίκους αυτών να επιλέξουν να επιστρέψουν στις χώρες προέλευσής τους. Η δεύτερη περίοδος αφορά τα έτη από το 1960 έως το 1974, κατά τα οποία πολίτες από τη Νότια Ευρώπη επιλέγουν να μετοικήσουν σε χώρες της Βόρειας Ευρώπης, οι οποίες προσφέρουν περισσότερες κενές θέσει εργασίας. Οι πολίτες αυτοί προέρχονταν κυρίως από αγροτικές περιοχές, μετοίκιζαν νόμιμα και ενσωματώνονταν στην κοινωνική ζωή των νέων τους τόπων διαμονής. Πολλές χώρες της Βόρειας Ευρώπης μάλιστα, όπως η Γερμανία, συνήπταν συμφωνίες με άλλες χώρες της Ευρώπης, κυρίως Νότιες, προκειμένου να προσελκύσουν εργατικό δυναμικό το οποίο θα συνέβαλλε και στην οικονομική τους ανάπτυξη, όπως και άλλωστε συνέβη. Κατά τα έτη 1974 έως 1988 αντίθετα η μετανάστευση προς τη Βόρεια Ευρώπη άρχισε σταδιακά να μειώνεται εξαιτίας της πετρελαϊκής κρίσης και της εξασθένισης της οικονομικής ανάπτυξης ως αποτέλεσμα αυτού. Ταυτόχρονα οι χώρες της Νότιας Ευρώπης είχαν αρχίσει και οι ίδιες να αναπτύσσονται βιομηχανικά, οπότε και οι

πολίτες μπορούσαν να αναζητήσουν αντίστοιχες θέσεις εργασίας στους τόπους καταγωγής και διαμονής τους. Στόχοι πλέον των αναπτυγμένων χωρών (της Βόρειας Ευρώπης) είναι η «μηδενική νέα μετανάστευση» και ο επαναπατρισμός των μεταναστών, που είχαν ήδη μετοικήσει στα κράτη αυτά δίνοντας σε αυτούς σχετικά κίνητρα. Ο πρώτος βέβαια στόχος δεν πραγματοποιήθηκε καθώς πολίτες τρίτων χωρών, κυρίως της Αφρικής και της Ασίας, που πλήττονταν από οικονομική δυσχέρεια έδειχναν ενδιαφέρον για μετοίκηση στις χώρες αυτές. Η τέταρτη περίοδος των ετών 1989 έως 2006 χαρακτηρίζεται ως η περίοδος της «νέας μετανάστευσης». Το τέλος του «Ψυχρού Πολέμου», η πτώση του τείχους του Βερολίνου και η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, οδήγησαν ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων να αναζητήσουν άσυλο, πολιτικοποιώντας ουσιαστικά την μετανάστευση. Κατά την περίοδο αυτοί ο μεταναστευτικός πληθυσμός αντιμετωπίζεται ως ανεπιθύμητος και παράνομος από τις εκάστοτε κρατικές αρχές. Οι άνθρωποι αυτοί κατευθύνονται κυρίως προς της χώρες της Νότιας Ευρώπης, μετατρέποντάς τις από χώρες προέλευσης μεταναστών σε χώρες υποδοχής. Παράλληλα το 1991 σηματοδοτεί και τον πόλεμου του Κόλπου με την εισβολή και την κατάληψη από τις ΗΠΑ και των συμμάχων του Αφγανιστάν το 2001 και του Ιράκ το 2002, εντείνοντας περισσότερο τις μεταναστευτικές ροές προς την Ευρώπη. Το κοινωνικό προφίλ των μεταναστών την περίοδο αυτή ποικίλει, όπως και ο τόπος προέλευσής τους. Έτσι πλέον πολίτες όχι μόνο αγροτικών αλλά και αστικών τάξεων με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο αναγκάζονται σε μετανάστευση προκειμένου να διευρύνουν του επαγγελματικούς και οικονομικούς τους ορίζοντες, μεταφέροντας μαζί τους ποικίλες δεξιότητες και πολιτισμικές συνήθειες. Από την άλλη πλευρά πολλοί είναι και οι μετανάστες, χαμηλότερων κοινωνικών ομάδων, που θα πέσουν θύματα εκμετάλλευσης από εργοδότες ή οι ίδιοι θα προβούν σε παράνομες ενέργειες προκειμένου να κερδοφορήσουν. Τέλος παρατηρείται μεγάλος αριθμός γυναικών οι οποίες μεταναστεύουν μόνες τους με στόχο να βρουν εργασία ως οικιακοί βοηθοί, αλλά και άλλες οι οποίες θα πέσουν θύματα trafficking, ένα ευρέως διαδεδομένο φαινόμενο κατά τα εξεταζόμενα αυτά έτη. Κατά τα έτη αυτά η Ευρώπη και η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να λάβει περισσότερο από κάθε άλλη φορά ισχυρά μέτρα για την αντιμετώπιση των μεγάλων μεταναστευτικών ροών.

Τα έτη που διανύουμε και συγκεκριμένα από το 2010 μέχρι και σήμερα η ροή των νόμιμων μεταναστών έχει πτωτική πορεία, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ. Η πλειονότητα των μεταναστών είναι «εποχιακοί», αποτελούν δηλαδή εργατικό δυναμικό χαμηλής ειδίκευσης οι οποίοι μετοικούν για μικρό χρονικό διάστημα προκειμένου να συμμετάσχουν στην εκπόνηση έργων

συγκεκριμένου χρονικού ορίζοντα. Αντίθετα έχει αυξηθεί η προσέλευση προσφύγων σε δραματικά μεγάλους αριθμούς και πολύ περισσότερο από όσους μπορεί να αντέξουν τα ευρωπαϊκά κράτη. Το μεγαλύτερο βάρος έχει να αντιμετωπίσει η Νότια Ευρώπη (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία), καθώς η πλειονότητα των προσφύγων προσπαθεί να προσεγγίσει τα Ευρωπαϊκά κράτη μέσω θαλάσσης. Πρώτο μεγάλο πληθυσμιακό κύμα προερχόμενο από χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής άρχισε να εμφανίζεται το 2010, λόγω των ραγδαίων γεωπολιτικών εξελίξεων που λάμβαναν χώρα στις περιοχές αυτές. Το αίτημα για «πτώση» των αυταρχικών καθεστώτων, που μέχρι πρότινος υποστήριζε και η Ευρώπη, εκδηλώθηκε με βίαιο τρόπο. Τρεις ήταν οι πιο καίριες εξεγέρσεις. Η «Επανάσταση του Γιασεμιού» όπως είναι γνωστή η σειρά εξεγέρσεων στην Τυνησία εναντίον του προέδρου Μπεν-Αλί που οδήγησαν στην παραίτησή του το 2011, η εξέγερση εναντίον του Μπουμπαράκ στην Αίγυπτο και η εξέγερση και ο εμφύλιος πόλεμος στη Λιβύη. Ανάμεσα στους πληθυσμούς που εγκαταλείπουν τις περιοχές αυτές λόγω των πολεμικών συγκρούσεων υπάρχουν και επιπλέον πληθυσμοί από γειτονικές περιοχές, οι οποίοι προσκολλώνται στους προαναφερόμενους. Οι ροές αυτές καλούνται «υποροές» και περιλαμβάνουν είτε μεμονωμένα άτομα είτε ομάδες ατόμων οι οποίοι έχουν εκτοπιστεί από τους τόπους καταγωγής τους εξαιτίας πολιτικών ή κοινωνικών πεποιθήσεων και αναζητούν ένα ασφαλέστερο τόπο διαμονής. Τέλος σε αυτές τις κατηγορίες προστίθενται και παράτυποι μετανάστες , οι οποίοι εκμεταλλευόμενοι τις ροές των προσφύγων προσπαθούν να καρπωθούν τα προνόμια που μόνο οι πρόσφυγες σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ μπορούν να χρησιμοποιούν.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση από την πλευρά της απαγορεύσει την είσοδο παράνομων μεταναστών εντός της επικράτειάς της, των πολιτών δηλαδή τρίτων χωρών που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις εισόδου στις χώρες σύμφωνα με τη συνθήκη Σένγκεν ή τις προϋποθέσεις εισόδου, παραμονής ή διαμονής σύμφωνα με της Συνθήκη της ΕΕ και οι οποίοι είτε δεν κατέχουν τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα είτε διασχίζουν τα σύνορα μέσω μη εξουσιοδοτημένων σημείων διέλευσης.

Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει την είσοδο στα εδάφη της ΕΕ παράνομων μεταναστών μέσω των χερσαίων εδαφών της αλλά και διά θαλάσσης κατά τη χρονική περίοδο 2009- 2019. Τα στοιχεία αυτά αφορούν μεικτές ροές, τόσο δηλαδή παράνομους μετανάστες όσο και πιθανώς μελλοντικούς αιτούντες άσυλο. Ο διαχωρισμός των μεικτών ροών αποτελεί

πρόκληση για τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες καλούνται να διαχωρίσουν τους αιτούντες άσυλο, στους οποίους δεν μπορεί να απαγορευτεί η είσοδος και τους παράνομους μετανάστες.

Διάγραμμα 1: Παράνομη διέλευση συνόρων την περίοδο 2009- 2019 (σε 1000^{ες})

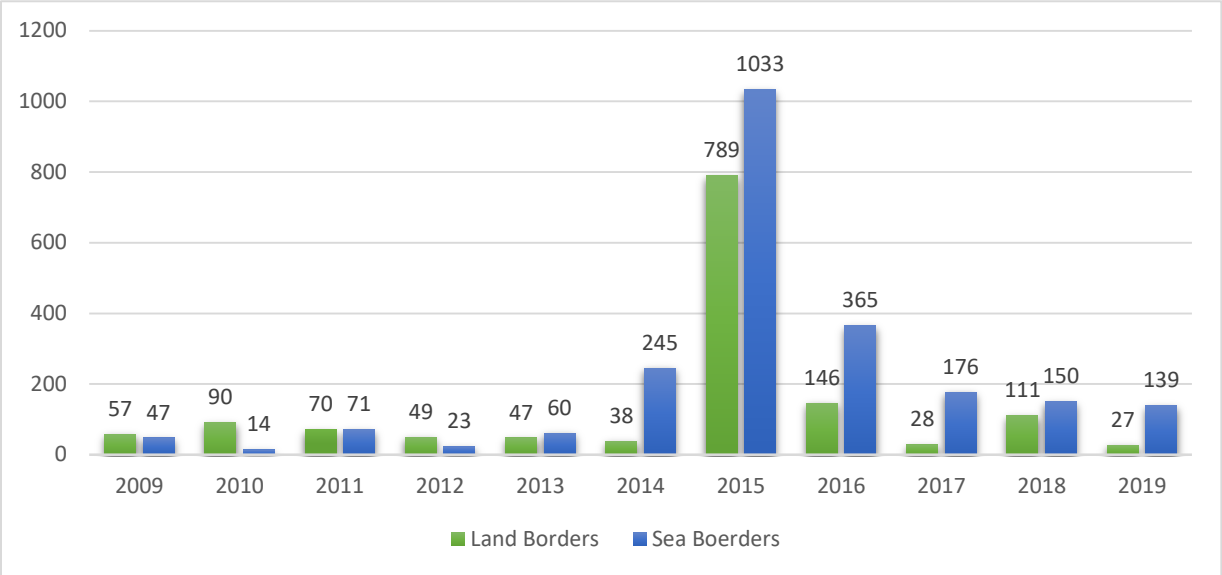

Πηγή: EUROPEAN PARLIAMENT (2018) & FRONTEX (2019)

Σύμφωνα λοιπόν με το διάγραμμα το 2014 παρατηρείται η πρώτη αυξητική πορεία του αριθμού των παραβιάσεων των θαλασσίων συνόρων, ενώ το 2015 εντοπίζεται κατακόρυφη αύξηση τόσο μέσω των χερσαίων εδαφών όσο και διά θαλάσσης, η οποία είναι 6 φορές μεγαλύτερη συγκριτικά με το 2014 και 17 φορές μεγαλύτερη σε σχέση με το 2013. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι χώρες προέλευσης των μεταναστών και των προσφύγων μέχρι το 2015 ήταν το Αφγανιστάν, η Συρία και η Ερυθραία και από το 2017 ήταν η Συρία, η Νιγηρία και η Κυανή Ακτή.

Προκειμένου να έχουμε μία πιο ξεκάθαρη εικόνα για τους πρόσφυγες οι οποίοι διέσχισαν τα ευρωπαϊκά σύνορα, μπορούμε να παρατηρήσουμε το Διάγραμμα 2, το οποίο μέσω των στοιχείων της Eurostat, παρουσιάζει τον αριθμό των αιτήσεων ασύλου για τα έτη 2009- 2019 στις 28 κράτη- μέλη της ΕΕ. Το 2014 καταμετρήθηκαν 283.000 παράνομες διελεύσεις και 70.440 αιτήσεις για άσυλο. Το 2015 πραγματοποιήθηκαν 1.822.000 παράνομες διελεύσεις και 186.590 αιτήσεις ασύλου και το 2016 διέσχισαν τα σύνορα 511.000 μετανάστες και πρόσφυγες και 173.285 άνθρωποι αιτήθηκαν για άσυλο. Ποσοστιαία από το σύνολο των μεικτών ροών που διέσχισαν τα ευρωπαϊκά σύνορα το 2014 το 24,9%, το 2015 το 10,24% και

το 2016 το 34% αιτήθηκε άσυλο. Παρατηρούμε λοιπόν ότι ένα μεγάλο ποσοστό των διελεύσεων επρόκειτο για παράνομους μετανάστες και όχι για πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αριθμοί των διελεύσεων δεν είναι ακριβής δεδομένου ότι υπάρχουν περιπτώσεις που το ίδιο άτομο έχει επιχειρήσει να διασχίσει τα ευρωπαϊκά σύνορα σε πάνω από μία εδαφικές τοποθεσίες, πράγμα που σημαίνει ότι ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων που καταμετρήθηκαν φτάνοντας στην Ελλάδα, μετρήθηκαν ξανά όταν εισήλθαν στα ευρωπαϊκά εδάφη για δεύτερη φορά μέσω Κροατίας και Ουγγαρίας.

Διάγραμμα 2: Αιτήσεις Ασύλου την περίοδο 2009- 2019 στην ΕΕ των 28 (2013- 2020)

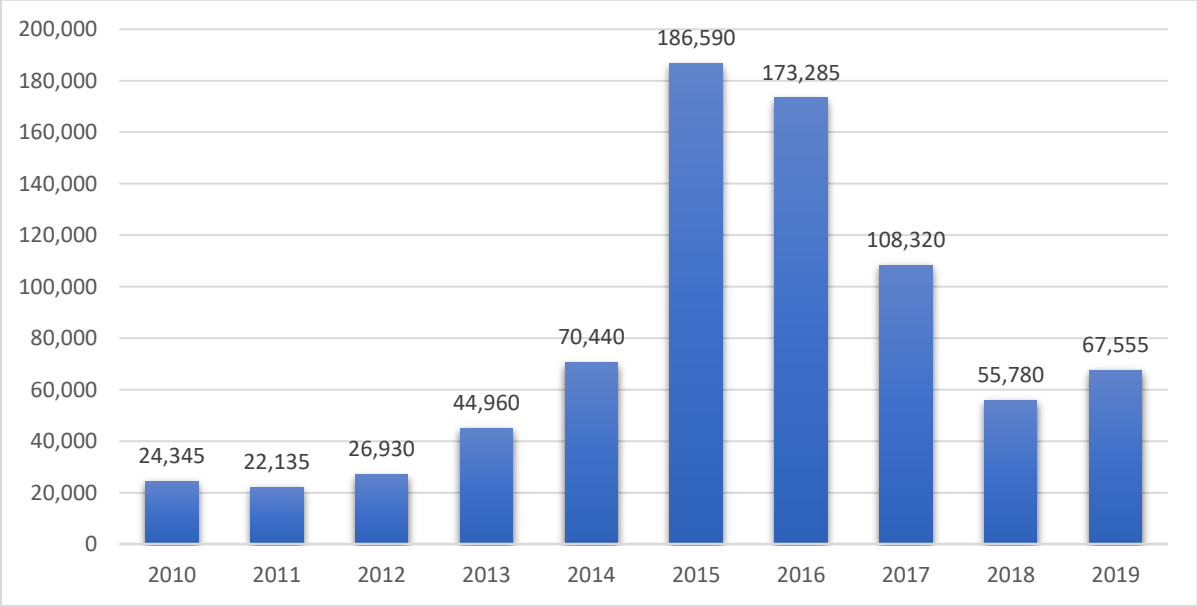

Πηγή: Eurostat (2020)

Στο παρακάτω διάγραμμα επίσης παρουσιάζεται η πορεία του αριθμού αιτήσεων ασύλου στην Ελλάδα κατά τα έτη 2010- 2019. Γίνεται αντιληπτό ότι το 2014 υπάρχει άνοδος των αιτήσεων από τις 4.090 του 2013 σε 19.225 το 2014, η οποία μειώνεται εκ νέου από το 2015 μέχρι το 2016 (2.015 αιτήσεις) για να συναντήσει αυξητική πορεία και πάλι από το 2017 (10.210 αιτήσεις) μέχρι και το 2019 (16.610 αιτήσεις).

Διάγραμμα 3: Αιτήσεις Ασύλου την περίοδο 2010- 2019 στην Ελλάδα

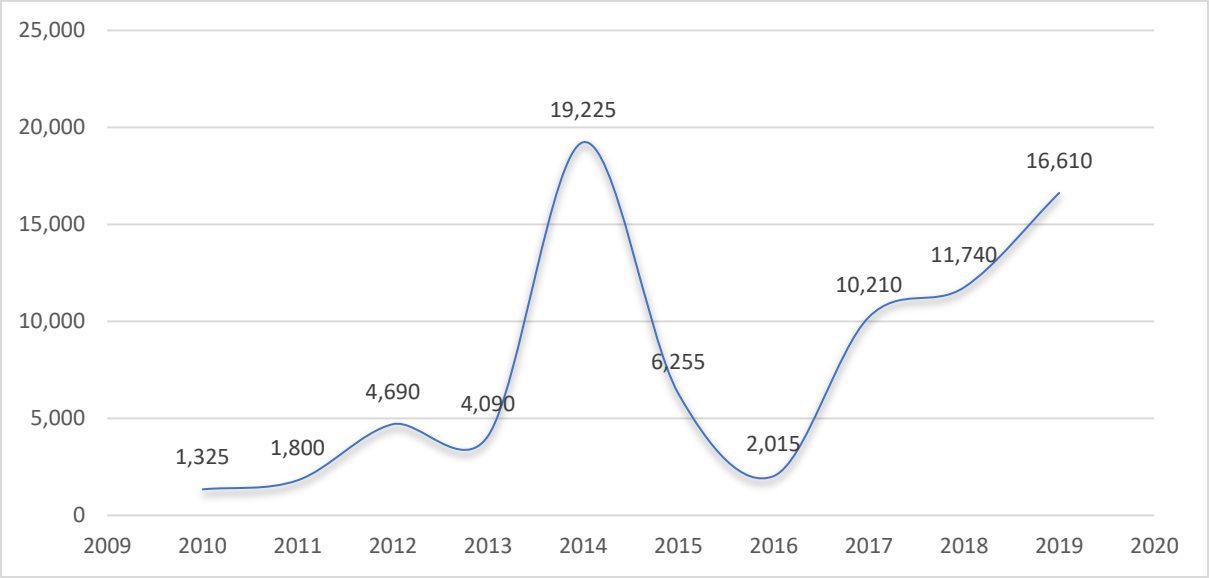

Πηγή: Eurostat (2020)

Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα στοιχεία του Υπουργείου Μετανάστευσης, κατά τους πρώτους μήνες του 2020 υπήρξε μείωση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών προς την Ευρώπη από τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, δηλαδή τα νησιά του Αν. Αιγαίου και τον Έβρο της τάξης του 16% σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες, Ιανουάριο – Μάρτιο του 2019. Παρουσιάζεται επίσης κατά το Α' Τρίμηνο του 2020 αύξηση των αποφάσεων για αιτήσεις ασύλου κατά 16.9% σε σχέση με το Α' τρίμηνο του 2019 και μείωση των εκκρεμών αιτημάτων κατά 4.7%. (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2020)

3. Η μεταναστευτική πολιτική και το σύστημα ασύλου στην Ευρώπη

3.1. Η Μεταναστευτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει κοινούς κανόνες και οδηγίες για την αντιμετώπιση των τεράστιων εισροών μεταναστών και προσφύγων που βιώνει κυρίως από το 2015 μέχρι και σήμερα. Οι μεταναστευτικές πολιτικές δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην αποφυγή της παράνομης μετανάστευσης και την κοινωνική ένταξη των εισερχόμενων μεταναστών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης στη αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων και την εξάλειψη

των κυκλωμάτων λαθρομετανάστευσης και τρομοκρατίας, φαινόμενα τα οποία διαταράσσουν την ασφάλεια των πολιτών. Κάθε κράτος- μέλος οφείλει να υιοθετεί τους κανονισμούς της ΕΕ και να φροντίζει για την όσο το δυνατόν καλύτερη εφαρμογή τους.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο ασχολείται ήδη από το 2000 με την κοινή αντιμετώπιση του ζητήματος της παράνομη μετανάστευσης, το συντονισμό της δράσης των κρατών μελών, την πρόοδο στον τομέα της ασφάλεια και την ύπαρξη κοινών θεσμών.

Τα κράτη- μέλη από την πλευρά τους υποχρεούνται να επιτηρούν και να προστατεύουν τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, τα οποία ανήκουν στην περιοχή δικαιοδοσίας τους. Οφείλουν επίσης να παρέχουν στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τις παράτυπες προσπάθειες εισόδου εντός των εθνικών τους συνόρων στα αρμόδια όργανα της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης και της FRONTEX, η οποία από το 2016 έχει αναλάβει και τη διαχείριση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών, έτσι ώστε να διευκολύνεται η συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών για την επίλυση του προβλήματος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η εξέλιξη του νομοθετικού πλαισίου για τη κοινή ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική έχει βασιστεί σε ορισμένες αρχές που για την ΕΕ θεωρούνται θεμελιώδεις.:

- Η αρχή της αλληλεγγύης και του επιμερισμού των βαρών και των ευθυνών μεταξύ των κρατών-μελών.
- Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου βάσει των υποχρεώσεων και των κανόνων που υποδεικνύουν η διεθνής και η ευρωπαϊκή νομοθεσία
- Ο σεβασμός απέναντι στους πολίτες τρίτων χωρών, οι οποίοι ζητούν προστασία από την ΕΕ.

Διαδοχικά λοιπόν η πορεία προς μία Κοινή ευρωπαϊκή πολιτική αρχίζει με την υπογραφή της Συνθήκης Σένγκεν το 1991 και φτάνουμε στην υπογραφή της Ευρώπης 2020.

Συνθήκη Σένγκεν

Ο χώρος και η συνεργασία Σένγκεν βασίζονται στη Συνθήκη Σένγκεν του 1985 και περιλαμβάνει το έδαφος όπου εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων μεταξύ των χωρών που έχουν υπογράψει τη συμφωνία. Εντός του χώρου αυτού εφαρμόζονται κοινοί κανόνες και διαδικασίες αναφορικά με τις θεωρήσεις για διαμονές σύντομης διάρκειας, τις αιτήσεις ασύλου και τους ελέγχους στα σύνορα, ενώ υπάρχει συνεργασία μεταξύ των

αστυνομικών και δικαστικών υπηρεσιών ώστε να διασφαλίζεται η εσωτερική ασφάλεια των κρατών- μελών και ιδιαίτερα να διευκολύνεται η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Η ΕΕ ενσωμάτωσε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 μέσω ενός Πρωτοκόλλου τη συνεργασία Σένγκεν, χωρίς να είναι υποχρεωτικό για όλα τα κράτη- μέλη της ΕΕ να συμμετάσχουν σε αυτή. Προκειμένου να επιτευχθεί η ενσωμάτωση της Συνθήκης Σένγκεν με το νομικό και θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ, στο οποίο ήδη από το 1955 με την ενιαία ευρωπαϊκή πράξη ισχύει η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, έχουν ληφθεί μία σειρά αποφάσεων από το Συμβούλιο της ΕΕ. Τα μέτρα που υιοθετήθηκαν από τα κράτη στο πλαίσιο της συνεργασίας Σένγκεν περιλαμβάνουν:

- Την άρση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα
- την κοινή σειρά κανόνων που εφαρμόζονται σε άτομα που διασχίζουν τα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της ΕΕ
- την εναρμόνιση των κανόνων σχετικά με τους όρους εισόδου και θεώρησης διαβατηρίου για σύντομες διαμονές
- την ενισχυμένη αστυνομική συνεργασία (συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων διασυνοριακής παρακολούθησης και συνεχούς καταδίωξης)·
- την ενισχυμένη δικαστική συνεργασία μέσω ενός ταχύτερου συστήματος έκδοσης και καλύτερης μεταβίβασης της εκτέλεσης των κατασταλτικών δικαστικών αποφάσεων·
- την θέσπιση και ανάπτυξη του συστήματος πληροφόρησης Σένγκεν (SIS).

Η προοδευτική επέκταση του χώρου Σένγκεν στο σύνολο των κρατών- μελών της ΕΕ οδήγησε τρίτες χώρες που διατηρούν σχέσεις με την ΕΕ να συμμετάσχουν στη συνεργασία. Βασική προϋπόθεση είναι η σύναψη συμφωνίας για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων μεταξύ των κρατών αυτών και της ΕΕ. Η συνεργασία μεταξύ των κρατών- μελών της ΕΕ και των τρίτων χωρών στα πλαίσια του χώρου Σένγκεν γίνεται με η μορφή μεικτών επιτροπών που συνεδριάζουν στο περιθώριο των ομάδων εργασίας του Συμβουλίου της ΕΕ, όπου συμμετέχουν εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών- μελών της ΕΕ, της Επιτροπής και των κυβερνήσεων των τρίτων χωρών, οι οποίες ενώ συμμετέχουν στις συζητήσεις για την ανάπτυξη του κεκτημένου Σένγκεν δεν έχουν δικαίωμα ψήφου. (EUR-Lex, 2009).

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση ή Συνθήκη το Μάαστριχτ υπογράφηκε το Φεβρουάριο του 1992 και τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο του 1993 και σηματοδότησε ένα νέο εξελικτικό στάδιο στη διαδικασία δημιουργίας «μιας διαρκώς στενότερης ένωσης μεταξύ των λαών της Ευρώπης». Η Συνθήκη για την ΕΕ παραχώρησε στην Ένωση ορισμένες νέες αρμοδιότητες, οι οποίες διακρίνονται σε τρεις «πυλώνες» και οι οποίες ενίσχυσαν την ενότητα και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών- μελών της. Ο πρώτος «πυλώνας» αφορά την λειτουργία μίας ενιαίας αγοράς , η οποία παρέχει στους πολίτες και τα κράτη μια αρμονική, ισορροπημένη και βιώσιμη ανάπτυξη των οικονομικών τους δραστηριοτήτων, υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας και ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Ο δεύτερος «πυλώνας» δημιουργεί την ΚΕΠΠΑ, δηλαδή την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ένωσης, με στόχο την επίτευξη ουσιαστικότερης ασφάλειας της ΕΕ με τη συνεργασία όλων των χωρών. Τέλος ο τρίτος «πυλώνας» ευνοεί τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων ώστε να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο ασφάλειας εντός ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Ο «πυλώνας» αυτός περιλαμβάνει μία σειρά μέτρων και καλύπτει τους κανόνες για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Κοινότητας και ενίσχυση των ελέγχων

- την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της σοβαρής εγκληματικότητας, της διακίνησης ναρκωτικών και της απάτης διεθνούς κλίμακας
- τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές και αστικές υποθέσεις
- τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol) εξοπλισμένης με ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αστυνομικών αρχών·
- την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης
- μια κοινή πολιτική ασύλου.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και κυρίως ο δεύτερος και τρίτος πυλώνας λειτουργούν συνδυαστικά με τη Συνθήκη Σενγκεν, καθώς θέτουν τους κανόνες για την είσοδο και την κυκλοφορία ανθρώπων εντός των ορίων της Ένωση, ώστε να αποφευχθεί τόσο η παράνομη μετανάστευση όσο και φαινόμενα τρομοκρατίας και εγκληματικών ενεργειών τα οποία θέτουν σε κίνδυνο τους πολίτες. Τέλος η Συνθήκη του Μάαστριχτ καλούν τα κράτη- μέλη να συνεργαστούν στενότερα από ποτέ για την εξάλειψη ζητημάτων κοινής αποδοχής.

Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ που υπογράφηκε το 1997 και τέθηκε σε ισχύ το 1999 εμφανίζεται σαν μία πιο ανανεωμένη έκδοση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, δηλώνοντας με σαφήνεια ότι ένας από τους βασικότερους στόχους της ΕΕ είναι «να διατηρήσει και να αναπτύξει την Ένωση ως χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, εντός του οποίου θα διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, σε συνδυασμό με κατάλληλα μέτρα όσον αφορά στους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, στο άσυλο, στη μετανάστευση και στην αποτροπή και την καταπολέμηση του εγκλήματος». (Άρθρο 1, παρ. 5 Συνθήκης Άμστερνταμ). Επίσης το άρθρο 63 παρ. 3 και 4 και το άρθρο 73 κάνουν σαφές ότι η μεταναστευτική πολιτική είναι αρμοδιότητα της Ένωσης με τα ζητήματα της μετανάστευσης του ασύλου και της διέλευσης συνόρων να βρίσκονται στο προσκήνιο. Άλλωστε και η συνεργασία για το χώρο Σένγκεν αποτελεί πρωτόκολλο εντός της συγκεκριμένης Συνθήκης. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ προβλέπει τη σταδιακή οικοδόμηση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαίου και προτρέπει τα κράτη- μέλη να εναρμονιστούν με τις πολιτικές αναφορικά με το άσυλο, τη μετανάστευση και του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων. Η συνθήκη λοιπόν αυτή εντατικοποιεί την διαδικασία κοινοτικοποίησης της μεταναστευτικής πολιτικής, ούσα πλέον αυτή νομικά δεσμευτική για τα κράτη- μέλη και την Ένωση. (Βαρβιτσιώτης, 2006)

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ταμπερέ

Έκτος από τις επιμέρους συνθήκες, οι οποίες έθεσαν τη βάση για την οργάνωση μίας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής στην ΕΕ, υπήρχαν καίρια Ευρωπαϊκά Συμβούλια, στα οποία πραγματοποιήθηκαν επωφελείς συζητήσεις και συμφωνίες για την εξέλιξη και την καλύτερη εφαρμογή μίας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πραγματοποίησε στο Ταμπερέ στις 16 και 17 Οκτωβρίου 1999 ειδική σύνοδο όπου συμφώνησε να εργαστεί για τη θέσπιση ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, σεβόμενο τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων και το συμπληρωματικό πρωτόκολλο περί της αρχής της μη επαναπροώθησης. Το Πρόγραμμα του Ταμπερέ έθεσε βασικές προδιαγραφές στις πολιτικές ασύλου, οι οποίες εγκρίθηκαν μέχρι το 2005 μέσω τεσσάρων νομοθετικών κειμένων (building blocks). Αυτές περιλαμβάνουν:

- Μία μέθοδο καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου
- Κοινούς κανόνες για δίκαιες διαδικασίες ασύλου
- Κοινούς κανόνες για την αναγνώριση και το περιεχόμενο του καθεστώτος του πρόσφυγα

Στα πλαίσια του Συμβουλίου συμφωνήθηκε και η δημιουργία του Eurodac, του συστήματος σύγκρισης των δακτυλικών αποτυπωμάτων αιτούντων άσυλο και παράνομων μεταναστών.

Ανάμεσα στα συμπεράσματα του Συμβουλιου ξεχωρίζουν η επιμονή στο δικαίωμα της ελευθερίας και των νόμιμων δικαιωμάτων των προσφύγων, την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευση και της εμπορίας ανθρώπων, αλλά και την κοινωνική ένταξη των μεταναστών που διαμένουν μόνιμα στην ΕΕ, λαμβάνοντας μέτρα κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. (YPES, 1999)

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων Νίκαιας

Στα πλαίσια της 50^{ης} επετείου της οικουμενικής διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τον Δεκέμβριο 1998, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας, που διεξήχθη στις 3 και 4 Ιουνίου 1999 αποφάσισε να αναλάβει τις εργασίες για την εκπόνηση ενός Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων που θα ισχύει σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο χάρτης προκηρύχθηκε επίσημα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας, στις 7 Δεκεμβρίου 2000 και στηρίζεται σε Κοινοτικούς Χάρτες, σε Διεθνείς Συβάσεις , σε συνταγματικές παραδόσεις κρατών- μελών, σε δηλώσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εκπόνηση του σχεδίου του Χάρτη ανατέθηκε σε ένα ειδικό Συμβούλιο που αποτελούνταν από 62 μέλη, τα οποία προέρχονταν από αντιπροσώπους ευρωπαϊκών οργάνων και κυβερνήσεων των κρατών- μελών.

Μέσω του Χάρτη αυτού καθιερώνονται στη νομοθεσία της ΕΕ μία σειρά προσωπικών, αστικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών και μόνιμων κατοίκων της ΕΕ.

Ο Χάρτης περιλαμβάνει 54 άρθρα χωρισμένα σε 7 κεφάλαια, στα οποία καθορίζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, τα οποία δεν αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), τα δικαιώματα της οποίας περιορίζονται στην προστασία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα που πρεσβεύει ο Χάρτης αφορούν **την αξιοπρέπεια, την ελευθερία, την ισότητα, την αλληλεγγύη, την ιδιότητα του πολίτη και τη δικαιοσύνη.**

Αναφορικά με τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, ο Χάρτης περιλαμβάνει πέντε άρθρα (5, 15, 18, 19, 21), τα οποία αφορούν τους αλλοδαπούς που διαμένουν στην ΕΕ. Το άρθρο 5 αναφέρεται στην απαγόρευση της δουλείας και της αναγκαστικής εργασίας και συγκεκριμένα η §3 κάνει λόγο για απαγόρευση δουλείας των ανθρώπινων όντων Το άρθρο 15 §3 υπαγορεύσει την απόλαυση, από τους υπηκόους τρίτων χωρών που εργάζονται νόμιμα στο έδαφος ΕΕ, συνθηκών εργασίας αντίστοιχων με τους πολίτες της ΕΕ. Το άρθρο 18 αναφέρεται στο δικαίωμα του ασύλου βάσει *των κανόνων της Σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και του Πρωτοκόλλου της 31ης Ιανουαρίου 1967 περί του καθεστώτος των προσφύγων και σύμφωνα με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Το άρθρο 19 έχει ως τίτλο «Προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλασης και έκδοσης», κάνοντας λόγο για απαγόρευση των ομαδικών απελάσεων (§1) και απαγόρευση απέλασης, απομάκρυνσης ή έκδοσης *προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση (§2).* Τέλος στο άρθρο 21 γίνεται λόγος για απαγόρευση των διακρίσεων μεταξύ άλλων και λόγω *ιθαγένειας* (§2). (EUR-Lex, 2016)

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων είχε ενσωματωθεί σαν Πρωτόκολλό στη Συνθήκη της Νίκαιας και δεν είχε δεσμευτικό χαρακτήρα. Ο Χάρτης έγινε νόμιμα δεσμευτικό στη Συνθήκη της Λισσαβόνας τον Δεκέμβριο του 2009 και τώρα διαθέτει την ίδια νομική ισχύ με τις συνθήκες της ΕΕ.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν που πραγματοποιήθηκε στις 14 και 15 Δεκεμβρίου του 2001 αναφέρθηκε στα αποτελέσματα του Συμβουλίου του Ταμπερέ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεσμεύτηκε να υιοθετήσει μία κοινή πολιτική στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου αναφορικά με τις αρχές της Σύβασης της Γενεύης του 1951, της θεμιτής προσδοκίας για καλύτερη ζωή και της ικανότητας υποδοχής της Ένωσης και των κρατών-

μελών της. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού θα πρέπει ληφθούν μέτρα για την ανάπτυξη ευρωπαϊκού συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών για το άσυλο, τη μετανάστευση και τις χώρες καταγωγής, για τη θέσπιση κοινών κανόνων στον τομέα της διαδικασίας ασύλου, υποδοχής και οικογενειακής επανένωσης καθώς και για την κατάρτιση ειδικών προγραμμάτων στον τομέα της καταπολέμησης των διακρίσεων και του ρατσισμού. Τέλος έγινε αναφορά στην επιταγή για ένα αποτελεσματικό σύστημα συνοριακού ελέγχου που θα συμβάλει στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, των παράνομων μμεταναστευτικών δικτύων και της εμπορίας ανθρώπων. (Consilium Europa, 2001)

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης διεξήχθη στις 21 και 22 Ιουνίου 2002. Τα συμπεράσματα σχετικά με το άσυλο και τη μετανάστευση αφορούν τις αρχές των δράσεων στις οποίες πρέπει να εστιάσει η Ένωση. Οι νόμιμοι μετανάστες θα πρέπει να απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα με αυτά των ευρωπαίων πολιτών. Για το λόγο αυτό περιστατικά ξενοφοβίας και ρατσισμού θα πρέπει να εξαλειφθούν. Για τους παράνομους μετανάστες θα πρέπει να εγκριθούν πολιτικές επαναπατρισμού και απομάκρυνσης. Τέλος οι πρόσφυγες θα πρέπει να προστατεύονται με βάση τη Σύμβαση της Γενεύης ενώ απαραίτητοι είναι οι μηχανισμοί παρεμπόδισης καταχρήσεων και επιστροφής αιτούντων που η αίτησή τους απορρίφθηκε. (Consilium Europa, 2002)

Ουσιαστικά στο Συμβούλιο αυτό επιδιώχθηκε η ισορροπία μεταξύ μίας πολιτικής για την μετανάστευση και την ένταξη των νομίμως εγκατεστημένων μεταναστών, μίας πολιτικής ασύλου που θα τηρεί τις διεθνείς συμβάσεις και μίας αποφασιστικής καταπολέμησης της λαθραίας μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης

Η μετανάστευση, η ενσωμάτωση, η διαχείριση των εξωτερικών συνόρων και το άσυλο αποτελούσαν τα κύρια θέματα συζήτησης της Συνόδου Κορυφής στη Θεσσαλονίκη τον Ιούνιο του 2003. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε από την Επιτροπή να συντάξει ετήσια έκθεση για τη μετανάστευση στην Ευρώπη. Τόνισε επίσης το Συμβούλιο την ανάγκη διαμόρφωσης μίας κοινής πολιτικής για την παράνομη μετανάστευση, την προστασία των εξωτερικών συνόρων και την επιστροφή των παράνομων μεταναστών σε συνεργασία με

τρίτες χώρες. Προτάθηκε η δημιουργία μίας ευρωπαϊκής υπηρεσίας προστασίας συνόρων για τον συνολικό έλεγχο των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, η οποία θα τεθεί σε λειτουργία τον Μάιο του 2005. Αναγνωρίστηκε τέλος η ανάγκη δημιουργίας μίας ενιαίας πολιτικής, η οποία θα περιλαμβάνει την ενσωμάτωση των νόμιμων μεταναστών στην αγορά εργασίας, την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες καθώς και την σύνδεση τους με το κοινωνικό και πολιτιστικό σύνολο. (Consilium Europa, 2003)

Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο

Όλα τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια που ακολούθησαν αυτό της Θεσσαλονίκης υπαγόρευαν την ανάγκη για την βέλτιστη εφαρμογή και τη σύναψη νέων πολιτικών για την αντιμετώπιση της όλο και αυξανόμενης μετανάστευσης και των προσφυγικών ροών. Το Δεκέμβριο του 2008 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τη Σφαιρική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και επιβεβαίωσε τον επίκαιρο χαρακτήρα της, θεωρώντας το μεταναστευτικό ζήτημα αναπόσπαστο κομμάτι των εξωτερικών σχέσεων της Ένωσης. Υπήρξε η παραδοχή ότι η ΕΕ δεν είναι ικανή να δεχτεί το σύνολο των μεταναστών που επιδιώκουν μία καλύτερη ζωή και επομένως η μη ελεγχόμενη μετανάστευση μπορεί να διαταράξει τη συνοχή του κοινωνικού ιστού των κρατών- μελών. Στα πλαίσια αυτά και έχοντας υπόψη την πρόοδο που έχει σημειωθεί από το Συμβούλιο του Ταμπερε, αλλά και στην ανάγκη για μεγαλύτερη αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών- μελών στη διαχείριση της μετανάστευσης, το Συμβούλιο ενέκρινε την εφαρμογή ενός Ευρωπαϊκού Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο το οποίο περιέχει πέντε θεμελιώδεις δεσμεύσεις:

1. οργάνωση της νόμιμης μετανάστευσης, λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες, τις ανάγκες και τις δυνατότητες υποδοχής κάθε κράτους μέλους, και ενθάρρυνση της ενσωμάτωσης
2. καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, εξασφαλίζοντας την επιστροφή των παράνομων μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους ή σε χώρα διέλευσης
3. ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των συνοριακών ελέγχων, συγκρότηση της Ευρώπης ως χώρου ασύλου
4. δημιουργία σφαιρικής εταιρικής σχέσης με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης ευνοώντας τη
5. συνέργεια μεταξύ μετανάστευσης και ανάπτυξης.

Οι θεμελιώδεις αυτές αρχές του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο θα συνεχίσουν να μετουσιώνονται σε συγκεκριμένα μέτρα, ιδίως στο πρόγραμμα που θα διαδεχθεί το 2010 το πρόγραμμα της Χάγης. (YPES, 2008)

Το Πρόγραμμα της Χάγης (2004- 2010) και το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης (2010- 2014)

Το Πρόγραμμα της Χάγης εγκρίθηκε κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 4ης και 5ης Νοεμβρίου 2004 και περιλαμβάνει 10 προτεραιότητες της Ένωσης για την ενίσχυση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Μεταξύ των 10 αυτών προτεραιοτήτων εντάσσονται τα ζητήματα της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, τη θέσπιση κοινής διαδικασίας σε θέματα ασύλου και τη μεγιστοποίηση των θετικών συνεπειών της μετανάστευσης. Αναφορικά με τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων και την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης ιδιαίτερα διά θαλάσσης αποφασίστηκε η δημιουργία της Υπηρεσίας Διαχείρισης της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα (FRONTEX). Τονίστηκε για ακόμα μία φορά ότι για τις περιπτώσεις των νόμιμων μεταναστών θα πρέπει να αποφεύγεται η απομόνωση και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Τέλος αποφασίστηκε η διαμόρφωση ενιαίου Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου μέχρι το 2010, η καταπολέμηση του οργανωμένου διασυνοριακού εγκλήματος, η επέκταση της αμοιβαίας αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων σε αστικά και ποινικά θέματα καθώς και η πληρέστερη αξιοποίηση και αναβάθμιση των EUROPOL και EUROJUST. (EUR-Lex, 2005)

Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης διαδέχθηκε αυτό της Χάγης και υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2009. Το νέο αυτό Πρόγραμμα ενισχύει ακόμα περισσότερο οι αρχές για την προώθηση των δικαιωμάτων των πολιτών της Ευρώπης, τη βελτίωση της καθημερινότητας, την προστασία των πολιτών, την πρόσβαση στον ευρωπαϊκό χώρο, την αλληλεγγύη και την εταιρική σχέση σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου καθώς και την εξωτερική διάσταση του τομέα Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Αναφορικά με την μετανάστευση, το άσυλο και την προστασία των συνόρων. Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης προβλέπει την ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων μέσω της θέσπισης νέων αρμοδιοτήτων για την FRONTEX και το EUROSUR (Ευρωπαϊκό Σύστημα Επιτήρησης Συνόρων). Επιπλέον, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην έναρξη λειτουργίας του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν SIS-II και τη σταδιακή λειτουργία του Συστήματος Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις (VIS). Προτεραιότητα παραμένει η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, η παράνομη μεταφορά

μεταναστών και η προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων. Τέλος αναφορικά με το άσυλο ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Στήριξης Ασύλου ως εργαλείο για την ανάπτυξη και την εφαρμογή του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου. (EUR-Lex, 2010)

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση στις 13 Μαΐου 2015, το οποίο προτείνει άμεσα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης στη Μεσόγειο, καθώς και μέτρα που πρέπει να ληφθούν τα προσεχή έτη για την καλύτερη διαχείριση της μετανάστευσης. Τα μέτρα αυτά διακρίνονται σε τέσσερεις τομείς και περιλαμβάνουν τη μείωση των κινήτρων για παράτυπη μετανάστευση, τη διαχείριση των συνόρων και διασφάλιση των εξωτερικών συνόρων, την ανάπτυξη ισχυρότερης κοινής πολιτικής ασύλου και την εφαρμογή μιας νέας πολιτικής για τη νόμιμη μετανάστευση, με τον εκσυγχρονισμό και την αναθεώρηση του καθεστώτος της «μπλε κάρτας», τον καθορισμό νέων προτεραιοτήτων στις πολιτικές ένταξης και τη βελτιστοποίηση των πλεονεκτημάτων της μεταναστευτικής πολιτικής για τα πρόσωπα και τις χώρες καταγωγής. (European Parliament, 2015)

Συμπερασματικά το πρόβλημα των μεταναστών και ιδιαίτερα των παράνομων μεταναστών είναι ζήτημα το οποίο απασχολεί την ΕΕ από τη δεκαετία του 1990. Η Ευρώπη βασισμένη στις ανθρωπιστικές της παραδόσεις μεριμνά για την προστασία και την όσο το δυνατόν καλύτερη ένταξη των μεταναστών στα εδάφη της. Παράλληλα η πρωτόγνωρη μεταναστευτική κρίση που αντιμετωπίζει η ΕΕ τα τελευταία χρόνια έκανε επιτακτική την ανάγκη για λήψη μέτρων και επιβολή προϋποθέσεων κάτω από τις οποίες υπήκοοι τρίτων χωρών εισέρχονται και διαμένουν νόμιμα σε ένα κράτος- μέλος. Κύριο μέλημά της είναι ο περιορισμός της παράνομης μετανάστευσης μέσω ποινικών κυρώσεων για εγκλήματα εμπορίας ανθρώπων και της παράνομης διακίνησης μεταναστών. Τέλος μεγάλο βάρος έχει δοθεί στην προστασία και τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης καθώς και στη συνεργασίας με τρίτες χώρες.

3.2. Η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο

Σκοπός της ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου είναι η προσφορά κατάλληλου περιβάλλοντος προς τους ανθρώπου οι οποίοι σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες δικαιούνται διεθνούς προστασίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των Συνθηκών και

των αποφάσεων των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων, όπως αυτά περιεγράφηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, τόσο για τη μετανάστευση όσο και για τους πρόσφυγες προσπαθεί στη όσο το δυνατόν καλύτερη και δίκαιη μεταχείριση των μεταναστών, οι οποίοι εισέρχονται στο έδαφος της Ένωσης. Όπως έγινε σαφές η ΕΕ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα ζητήματα ασφάλειας και νομιμότητας της διαμονής. Αρχικό λοιπόν μέλημα των αρμοδίων αρχών είναι ο διαχωρισμός των παράνομων εισερχόμενων στην Ευρώπη μεταναστών και των αιτούντων άσυλο.

Αρχικά οι διαδικασία για την παροχή ασύλου στους αιτούντες δεν υπαγόταν σε κοινοτικές οδηγίες, αλλά τα κράτη βασίζονταν στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και στο Πρωτόκολλο για το καθεστώς των προσφύγων του 1967 για να ορίσουν το καθεστώς του πρόσφυγα και τα δικαιώματα που τους αναλογούσαν. Οι συζητήσεις για κοινοτικοποίηση των πολιτικών για το άσυλο αρχίζουν σταδιακά τη δεκαετία του 1980, λόγω των πολεμικών συρράξεων σε τρίτες χώρες που είχαν σαν επακόλουθο την αύξηση των αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη. Έτσι το 1990 υπογράφηκε από 15 κράτη- μέλη μαζί με τη Νορβηγία και την Ισλανδία η Σύμβαση του Δουβλίνου Ι, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1997. Η Σύμβαση καθόριζε το κράτος το οποίο είναι αρμόδιο να εξετάσει την αίτηση ασύλου, έτσι ώστε να αποκλειστεί το ενδεχόμενο πολλαπλών αιτήσεων κυρίως λόγω της ελεύθερης κυκλοφορίας στο χώρο Σένγκεν. (EUR- Lex, 2016)[2] Το Φεβρουάριο του 2003 υπογράφηκε η Σύμβαση του Δουβλίνου ΙΙ, η οποία αντικατέστησε την προηγούμενη και εφαρμόζεται για όλα τα κράτη- μέλη της Ένωσης καθώς και για τη Νορβηγία, Ισλανδία, Ελβετία και Λιχτενστάιν. Τα σημαντικότερα κριτήρια που προστέθηκαν και λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό του κράτους που είναι αρμόδιο να εξετάσει μία αίτηση για άσυλο είναι η αρχή της ενότητας των οικογενειών, ποιο κράτος χορήγησε τίτλο διαμονής ή έγκυρη θεώρηση και ποιανού κράτος ο αιτών διέβη παράνομα τα σύνορα. Εάν δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ποιο κράτος- μέλος είναι υπεύθυνο, τότε την ευθύνη αναλαμβάνει το κράτος στο οποίο υποβλήθηκε η αίτηση. (EUR-Lex, 2003) Τον Ιούνιο του 21013 υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ο Κανονισμός 604/2013, ο οποίος είναι γνωστός ως Δουβλίνο ΙΙΙ, με σκοπό τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για την αξιολόγηση της αίτησης ασύλου. Ουσιαστικά ορίζεται με μεγαλύτερη σαφήνεια ποιο κράτος είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης καθώς και τους όρους κράτησης ενός αιτούντος και το χρονικό περιθώριο εξέτασης της αίτησης. (Περράκης, 2016)

Το όραμα για τη δημιουργία ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ) που θα ορίζει τις επιμέρους δράσεις που θα πρέπει να πράττει το κάθε κράτος με τους αιτούντες άσυλο επεξεργάζεται η ΕΕ ήδη από το 1990. Η απόφαση αυτή λήφθηκε στο Ευρωπαϊκό

Συμβούλιο του Ταμπερέ, όπου κρίθηκε σκόπιμο να θεσπιστούν κοινά ελάχιστα πρότυπα για τη διαχείριση των ανθρώπων που τους χορηγείται άσυλο. Το ΚΕΣΑ λοιπόν περιλαμβάνει Οδηγίες για την διαδικασία ασύλου, για τις συνθήκες υποδοχής, για την αναγνώριση των προσφύγων. Συγκεκριμένα ορίζει τον τρόπο υποβολής της αίτησης, τον τρόπο με τον οποίο θα εξεταστεί η αίτηση, τι είδους βοήθεια θα δοθεί στον αιτούντα άσυλο, πώς ασκείται προσφυγή και κατά πόσον η προσφυγή θα επιτρέψει στο άτομο να παραμείνει στο έδαφος, τι μπορεί να γίνει εάν ο αιτών διαφεύγει, ή πώς να αντιμετωπίζονται οι επαναλαμβανόμενες αιτήσεις. Επιπλέον διασφαλίζεται η παροχή στέγασης, τροφής, υγειονομικής περίθαλψης, απασχόλησης καθώς και η πρόσβαση σε ιατρική και ψυχολογική περίθαλψη. Επιπλέον το ΚΕΣΑ θεσπίζει για πρώτη φορά το Ευρωπαϊκό Σύστημα Δακτυλοσκόπησης (Eurodac) για την αποθήκευση και την αντιπαραβολή δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων.

Το Πρόγραμμα της Χάγης το 2004 έδειξε επιτακτική την ανάγκη για την έγκριση ενός «δεύτερου σταδίου» ΚΕΣΑ, το οποίο θα υπερβαίνει τα ελάχιστα πρότυπα και θα περιλαμβάνει κοινές εγγυήσεις και ένα ενιαίο καθεστώς για εκείνους στους οποίους χορηγείται προστασία. (Europarl, 2020). Μέχρι την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβώνας το «δεύτερο στάδιο» δεν είχε εγκριθεί. Παρόλα αυτά το άρθρο 78 της Συνθήκης ορίζει ρητά την ανάπτυξη *κοινής πολιτικής στους τομείς του ασύλου, της επικουρικής προστασίας και της προσωρινής προστασίας με στόχο να παρέχεται το κατάλληλο καθεστώς σε οποιοδήποτε υπήκοο τρίτης χώρας χρήζει διεθνούς προστασίας και να εξασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης. Η πολιτική αυτή πρέπει να συνάδει με τη Σύμβαση της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και με το Πρωτόκολλο της 31ης Ιανουαρίου 1967 περί του καθεστώτος των προσφύγων, καθώς και με άλλες συναφείς συμβάσεις.* Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- ενιαίο καθεστώς ασύλου
- ενιαίο καθεστώς επικουρικής προστασίας
- κοινό σύστημα προσωρινής προστασίας
- κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του ενιαίου καθεστώτος ασύλου ή επικουρικής προστασίας
- κριτήρια και μηχανισμούς για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης

- προδιαγραφές σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής
- σύμπραξη και συνεργασία με τρίτες χώρες.

Πολύ σημαντικό είναι και το άρθρο 80 της ΣΛΕΕ, σχετικά με τον δίκαιο καταμερισμό των βαρών μεταξύ των κρατών- μελών τα Ένωσης, σύμφωνα με το οποίο *Οι πολιτικές της Ένωσης που προβλέπονται στο παρόν κεφάλαιο και η εφαρμογή τους διέπονται από την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών, μεταξύ άλλων και στο οικονομικό επίπεδο. Όποτε απαιτείται, οι πράξεις της Ένωσης που θεσπίζονται βάσει του παρόντος κεφαλαίου περιέχουν κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της εν λόγω αρχής.* (EUR-Lex, 2012) Επομένως και οι ενέργειες για το άσυλο θα πρέπει να εγκρίνονται βάσει της παραπάνω αρχής.

Το 2015, υπό το πρίσμα των συνθηκών της προσφυγικής κρίσης η Επιτροπή εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για τη μετανάστευση το οποίο πρότεινε διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση των προσφυγικών πιέσεων και μεταρρυθμίσεις του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου.

Βασικό μέλημα της ΕΕ για τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης είναι η συνεργασία με τρίτες χώρες, με την προοπτική στήριξης. Το 2011 θεσπίστηκε από την Επιτροπή η Συνολική Προσέγγιση για τη Μετανάστευση και την Κινητικότητα (ΣΠΜΚ), η οποία συνεργάζεται και διεξάγει διαλόγους με τρίτες χώρες με στόχο την καλύτερη οργάνωση της νόμιμης μετανάστευσης, την πρόληψη και την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης, την προώθηση της διεθνούς προστασίας για τους πρόσφυγες.

Το Μάρτιο του 2016 η Επιτροπή και η Τουρκία συμφώνησαν στην υπογραφή μίας Κοινής Δήλωσης. Σύμφωνα με αυτή όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες και αιτούντες άσυλο που φτάνουν στα ελληνικά νησιά από την Τουρκία και των οποίων οι αιτήσεις ασύλου έχουν κριθεί απορριφθεί θα πρέπει να επιστρέφουν στην Τουρκία. Επίσης για κάθε Σύρο που επιστρέφει στην Τουρκία, ένας άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται στην ΕΕ, με αντάλλαγμα την περαιτέρω ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων για τους Τούρκους πολίτες και την καταβολή ποσού ύψους 6 δισ. ευρώ στο πλαίσιο της Διευκόλυνσης για τους Πρόσφυγες στην Τουρκία, έως το τέλος του 2018. Η Τουρκία ακόμα οφείλει να αποτρέπει το άνοιγμα νέων οδών παράνομης μετανάστευσης από την Τουρκία προς την ΕΕ. (Consilium Europa, 2016) Δυστυχώς η Συμφωνία αυτή μεταξύ Ελλάδας- Τουρκίας έχει παραβιαστεί πολλάκις, με

έσχατο γεγονός την προσπάθεια διέλευσης των χερσαίων συνόρων της Ελλάδας από τα Τουρκικά σύνορα παράνομων μεταναστών με καθοδηγητές Τούρκους αξιωματούχους.

Τέλος το 2018 Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε Διακήρυξη της Νέας Υόρκης για Πρόσφυγες και Μετανάστες η οποία περιλαμβάνει ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης αντιμετώπισης του προσφυγικού μέσω της ελάφρυνσης της πίεσης στις χώρες υποδοχής, της ενίσχυσης της αυτάρκειας των προσφύγων, της διεύρυνσης της πρόσβασης σε τρίτων χωρών και τη βελτίωση των συνθηκών που επικρατούν στις χώρες προέλευσης.

Είναι γεγονός ότι το ξέσπασμα της προσφυγικής κρίσης του 2015 ήταν κάτι αναπάντεχο που κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει. Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρέθηκε να πρέπει να διαχειριστεί ένα τεράστιο αριθμό ανθρώπων, οι πλειονότητα των οποίων έχρηζε διανθούς προστασίας, με αποτέλεσμα την κατάρρευση του ευρωπαϊκού συνόρου και την ανάγκη αναδιοργάνωσης της ευρωπαϊκής πολιτικής συνολικά. (European Parliament, 2020)

Τεράστιο ζήτημα, εκτός της ανθρωπιστικής κρίσης, είναι η παραβίαση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ και η ανασφάλεια των ευρωπαίων πολιτών εξαιτίας της αδυναμίας πολλές φορές διαχείρισης του τεράστιου αριθμού ανθρώπων που παραβίαζε τα σύνορα με κίνδυνο της ζωής του προκειμένου να βρεθεί σε ευρωπαϊκό έδαφος.

4. Η Διαχείριση της Ασφάλειας των Εξωτερικών Συνόρων της ΕΕ υπό το πρίσμα της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης

Ήδη με την ενσωμάτωση της Συμφωνίας του χώρου Σένγκεν στη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 δημιουργήθηκε ένας ενιαίος εσωτερικός χώρος χωρίς σύνορα ο οποίος επέτρεπε την ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίου μεταξύ των κρατών-μελών. Αυτόματα λοιπόν τα σύνορα και οι έλεγχοι μεταφέρονται στο χώρο εκτός Σένγκεν και για πρώτη φορά γίνεται λόγος για εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και διαχείρισή τους. Πιο ουσιαστικά η έννοια των εξωτερικών συνόρων εμφανίζεται στη Συνθήκη της Λισσαβόνας, όπου στα άρθρα 67 και 77 αναφέρεται *η διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, με την εξασφάλιση της απουσίας ελέγχου προσώπων, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, κατά τη διέλευση των εσωτερικών συνόρων προσώπων, την εξασφάλιση αποτελεσματικής εποπτείας της διέλευσης των εξωτερικών συνόρων και την προοδευτική δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος*

διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων. Δίνεται επίσης η εντολή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο να λαμβάνουν μέτρα που αφορούν *την κοινή πολιτική θεωρήσεων και άλλων τίτλων διαμονής βραχείας διάρκειας, τους ελέγχους στους οποίους υποβάλλονται τα πρόσωπα που διέρχονται τα εξωτερικά σύνορα, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι υπήκοοι τρίτων χωρών μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα για σύντομο χρονικό διάστημα στην Ένωση, οποιοδήποτε μέτρο που είναι αναγκαίο για την προοδευτική δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων και την απουσία ελέγχου προσώπων, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, κατά τη διέλευση των εσωτερικών συνόρων.* (Ιωακειμίδης, 2010) Σημαντικό επίσης είναι και το άρθρο 222 της Συνθήκης της Λισαβώνας, το οποίο αφορά τη ρήτρα αλληλεγγύης η οποία αναφέρεται σε συνδρομή των κρατών- μελών σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης ή φυσικής και ανθρωπογενούς καταστροφής και ενεργοποιείται είτε προληπτικά, είτε για να αποσβεστεί κάποιος τέτοιος κίνδυνος, είτε μετά από αίτηση των πολιτικών αρχών για παροχή συνδρομής. Η ρήτρα αυτή παρόλο που μπορεί να ενεργοποιηθεί κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, συμβάλλει στη γενικότερη αλληλεγγύη και συνεργασία μεταξύ των κρατών- μελών και κάνει σαφή την ενότητα σε μία Ένωση χωρίς σύνορα.

Παρά τους κανονισμούς που θέτουν οι Συνθήκες μέχρι το 2015 η Ευρώπη δεν είχε προβεί σε σημαντικά βήματα αναφορικά με τη δημιουργία ενός οργανωμένου συστήματος διαχείρισης των εξωτερικών της συνόρων που θα προσέφερε ασφάλεια στα κράτη- μέλη και του πολίτες τους. Έτσι η άνευ προηγουμένου άφιξη του τεράστιου αριθμού προσφύγων και μεταναστών έφερε στο φως τις αδυναμίες διαχείρισης από την πλευρά της ΕΕ. Η εμφάνιση μεικτών ροών οι οποίες μπορούσαν να διαταράξουν τις ισορροπίες ασφάλειας της Ένωσης, την ανάγκασαν να δραστηριοποιηθεί ενεργά στον τομέα αυτό, με τις εξελίξεις να επηρεάζουν και τα εσωτερικά σύνορα, καθώς ήταν πολλές οι χώρες οι οποίες κατήργησαν την ελεύθερη διακίνηση του χώρου Σένγκεν και επέβαλαν ξανά ελέγχους στα σύνορά τους.

Στο πλαίσιο της ανάγκης αντιμετώπισης της κρίσης αυτής και προστασίας των συνόρων και των πολιτών η Ένωση προχώρησε στη δημιουργία οργανισμών και δράσεων ώστε να ανταπεξέρθει.

4.1 Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (FRONTEX)

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα (FRONTEX) δημιουργήθηκε με την ευρωπαϊκή Οδηγία 2007/2004 στις

26 Οκτωβρίου 2004, ύστερα από την έγκριση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το Νοέμβριο του 2004 του Προγράμματος της Χάγης, το οποίο έθετε στις άμεσες προτεραιότητες τη συντονισμένη διαχείριση της νόμιμης και παράνομης μετανάστευσης και την ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ. Στα πλαίσια αυτού προβλεπόταν η ίδρυση ενός ταμείου για την διαχείριση των εξωτερικών συνόρων που θα διαχειριζόταν ο νέος Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα, όπως ονομάστηκε αρχικά ο FRONTEX, με έδρα την Βαρσοβία. (EUR- Lex, 2009)[2]

Η δραστηριοποίησή του ξεκίνησε το 2005 με στόχο «τη προώθηση, το συντονισμό και τη διαχείριση των ευρωπαϊκών συνόρων μέσω των κοινών επιχειρήσεων σε χερσαία, θαλάσσια και εναέρια σύνορα, των κοινών επιχειρήσεων επαναπατρισμού, της έρευνας και της ανταλλαγής πληροφοριών μέσω της ανάλυσης κινδύνου και της διαχείρισης του ευρωπαϊκού συστήματος επιτήρησης των συνόρων Eurosur». Κύριος στόχος του FRONTEX είναι η αντιμετώπιση του προβλήματος της παράνομης μετανάστευσης και η ενίσχυση των κρατών μελών υποδοχής των μεταναστών. Μάλιστα τον Οκτώβριο του 2001 η Οδηγία 1168/2011 τροποποίησε τον κανονισμό λειτουργίας του οργανισμού έτσι ώστε να ενισχυθεί περισσότερο η επιχειρησιακή του δυνατότητα και να είναι σύμφωνο με τις διεθνείς διατάξεις περί σεβασμού θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι δραστηριότητες του οργανισμού διευρύνθηκαν ιδιαίτερα από το 2011 εξαιτίας του μεγάλου αριθμού μεταναστών και προσφύγων που προσέγγιζαν τα ελληνικά θαλάσσια και χερσαία σύνορα με στόχο να μεταβούν σε ευρωπαϊκές χώρες. Βέβαια ήδη από το 2007 ο FRONTEX έχει εμφανή παρουσία στην Ελλάδα, με την δημιουργία επιχειρησιακού κέντρου στον Πειραιά, του πρώτου εκτός της έδρας του στη Βαρσοβία, καθώς και με αποστολή εξοπλισμού και αντιπροσώπων τόσο στα ανατολικά χερσαία σύνορα όσο και στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου. Το 2009 εγκαινιάστηκε το πρόγραμμα Αττική Ι για την παροχή βοήθειας στη διαδικασία επιστροφής μεταναστών και την παράλληλη εκπαίδευση των τοπικών αρχών ως προς τη διαδικασία αναγνώρισης και ταυτοποίησης πλαστών εγγράφων, το συντονισμό των πτήσεων επιστροφής και τη συνεργασία με τις πρεσβείες των τρίτων χωρών. Πολύ σημαντικό βήμα για τη διαχείριση του μεταναστευτικού ήταν η υπογραφή του Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ του FRONTEX και της Τουρκίας στις 28 Μαΐου 2012, σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται η ανταλλαγή πληροφοριών, τα προγράμματα κατάρτισης για τον έλεγχο των συνόρων, την έρευνα και την ανάπτυξη καθώς και η επιστροφή των μεταναστών στην Τουρκία.

Το 2014 η ανάγκη μία ακτοφυλακής η οποία θα επιτηρεί τα θαλάσσια σύνορα της Ευρώπης έγινε επιτακτική. Έτσι ο FRONTEX με τον Κανονισμό 656/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου στις 15 Μαΐου 2014, ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή, η οποία ξεκίνησε και επίσημα τη λειτουργία της τον Οκτώβριο του 2016. Η ίδρυση αυτή αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό βήμα για μία οργανωμένη διαχείριση και προστασία των εξωτερικών συνόρων (Consilium Europa, 2016)[2] Ο κύριος ρόλος της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής είναι να βοηθήσει στην ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων και των μεταναστευτικών ροών και να παράσχει υψηλό επίπεδο ασφάλειας στην ΕΕ. Ταυτόχρονα συμβάλλει στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της ΕΕ και στον πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Τα καθήκοντα που αναλαμβάνει περιλαμβάνουν:

- την κατάρτιση αξιολογήσεων για την ικανότητα συνοριακού ελέγχου των κρατών μελών
- την οργάνωση κοινών επιχειρήσεων και ταχειών επεμβάσεων στα σύνορα για να ενισχυθεί η ικανότητα των κρατών μελών να ελέγχουν τα εξωτερικά σύνορα και να αντιμετωπίζουν προκλήσεις στα εξωτερικά σύνορα που προκύπτουν από την παράνομη μετανάστευση ή το διασυνοριακό έγκλημα
- την παροχή συνδρομής στην Επιτροπή όσον αφορά τον συντονισμό ομάδων στήριξης όταν ένα κράτος μέλος αντιμετωπίζει δυσανάλογες μεταναστευτικές πιέσεις σε συγκεκριμένα σημεία στα εξωτερικά του σύνορα
- την εξασφάλιση πρακτικής αντίδρασης σε περιπτώσεις που απαιτείται επείγουσα δράση στα εξωτερικά σύνορα
- την παροχή τεχνικής και επιχειρησιακής συνδρομής προς υποστήριξη των επιχειρήσεων έρευνας και διάσωσης για άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο στη θάλασσα στη διάρκεια επιχειρήσεων επιτήρησης των συνόρων
- τη βοήθεια στη συγκρότηση μιας εφεδρείας ταχείας κινητοποίησης με τουλάχιστον 1.500 συνοριοφύλακες
- τον διορισμό αξιωματικών συνδέσμων του οργανισμού στα κράτη μέλη
- την οργάνωση, τον συντονισμό και τη διεξαγωγή επιχειρήσεων και παρεμβάσεων επιστροφής

- την προώθηση της επιχειρησιακής συνεργασίας ανάμεσα σε κράτη μέλη και τρίτες χώρες όσον αφορά τη διαχείριση των συνόρων. (Consilium Europa, 2016)[3]

Το 2015 η Επιτροπή στα πλαίσια του FRONTEX αποφάσισε μία δέσμη μέτρων για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ και την προστασία του χώρου Σένγκεν που θα συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη διαχείριση της μετανάστευσης και στη βελτίωση της εσωτερικής ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μεταξύ αυτών των μέτρων είναι πολύ σημαντική η δυνατότητα της Επιτροπής να εκδίδει εκτελεστική απόφαση για παρέμβαση των ευρωπαϊκών ομάδων συνοριοφυλάκων και ακτοφυλάκων σε τμήμα των εξωτερικών συνόρων που απαιτείται η ανάληψη επείγουσας, ακόμη και όταν ένα κράτος μέλος δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμεί να λάβει τα αναγκαία μέτρα. Επιπλέον γίνεται σαφές ότι ο FRONTEX θα παρέχει βοήθεια με προτεραιότητα τα κράτη- μέλη που αντιμετωπίζουν τις ισχυρότερες μεταναστευτικές πιέσεις. (Europa, 2015)

Ο FRONTEX μέχρι και σήμερα επιτηρεί τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας συμβάλλοντας στις επιχειρήσεις του ελληνικού στρατού και του λιμενικού σώματος. Ο οργανισμός αυτός μπορεί να μην έχει αρμοδιότητα για την προστασία των συνόρων από εχθρικές εισβολές τρίτων χωρών, αλλά αποτελεί σημαντική βοήθεια στο πρόβλημα της παραβίασης συνόρων από μετανάστες. Τονίζεται ότι ο FRONTEX δεν αντικαθιστά σε καμία περίπτωση την εθνική ευθύνη του κάθε κράτους- μέλους να επιτηρεί και να προστατεύει τα σύνορά του.

Ομάδες Ταχείας Επέμβασης στα Σύνορα (Rapid Border Intervention Teams- RABITs) και οι Επιχειρήσεις «Ποσειδών» και «Τρίτων»

Το 2010 εξαιτίας του μεγάλου αριθμού μεταναστών που κατέφταναν από τα χερσαία σύνορα, η Ελλάδα επικαλούμενη τον κανονισμό της FRONTEX σύμφωνα με τον οποίο «ο Οργανισμός μπορεί να αποστείλει την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή για περιορισμένο χρονικό διάστημα στο έδαφος κράτους-μέλους που βρίσκεται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, μετά από αίτημά του» ζήτησε την αρωγή της ΕΕ και συγκεκριμένα των Ομάδων Ταχείας Επέμβασης στα Σύνορα (Rapid Border Intervention Teams- RABITs) για τον έλεγχο των συνόρων. Οι ομάδες αυτές δημιουργήθηκαν βάσει του Κανονισμού 836/2007 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο και απαρτίζονται από μία υπαλλήλους των υπηρεσιών διασυνοριακής φρουράς κρατών- μελών. Οι ενέργειές τους πυροδοτούνται

ύστερα από υποβολή αιτήματος από ένα κράτος- μέλος σε καταστάσεις «επείγουσας και εξαιρετικής πίεσης» και ανήκουν στην εξουσία του αιτούντος κράτους. Ο μηχανισμός αυτός συμβάλλει στην αμοιβαία συνδρομή μεταξύ των κρατών- μελών για τη διαχείριση των κοινών εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, σε αντίθεση με την εθελοντική συμμετοχή που παρέχεται από τον FRONTEX στις κοινές επιχειρήσεις. Το αρνητικό στοιχείο των Ομάδων RABITs είναι ότι επειδή τα μέλη τους είναι υπάλληλοι των κρατών-μελών οπότε λαμβάνουν οδηγίες από αυτά, συχνά η αξιολόγηση της επείγουσας ή όχι κατάστασης διαρκεί αρκετές μέρες. (EUR-Lex, 2007)

Στο πλαίσιο διεύρυνσης των RABITs δημιουργήθηκε η Επιχείρηση Ποσειδών , η οποία παρατάθηκε το 2012 ενώ ταυτόχρονα άρχισαν και δύο ακόμα επιχειρήσεις η «Ασπίδα» και ο «Ξένιος Δίας». Η Επιχείρηση «Ποσειδών» ενισχύει την Ελλάδα στην επιτήρηση των συνόρων, στην ικανότητα διάσωσης ζωών από τη θάλασσα καθώς και στις διαδικασίες καταγραφής και ταυτοποίηση μεταναστών και προσφύγων. Επιπλέον καλύπτει διάφορες πτυχές του διασυνοριακού εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένου του λαθρεμπορίου παράνομων ουσιών, όπλων και ανίχνευσης πλαστών εγγράφων. Αξιωματικοί της επιχείρηση τέλος συλλέγουν πληροφορίες για δίκτυα λαθρεμπορίου ανθρώπων που λειτουργούν στην Τουρκία και στις χώρες προέλευσης των μεταναστών.

Από την άλλη πλευρά η Επιχείρηση « Τρίτων» αφορά την περιοχή της Ιταλίας και συμβάλλει στις επιχειρήσεις συνοριακών ελέγχων, επιτήρησης καθώς και αναζήτησης και διάσωσης. Το πεδίο επιχειρήσεων καλύπτει τα χωρικά ύδατα της Ιταλίας καθώς και τμήμα των ζωνών αναζήτησης και διάσωσης της Ιταλίας και της Μάλτας. (Europa, 2016)

Ο FRONTEX και οι επιμέρους επιχειρήσεις αποτελούν ένα οργανωμένο σύστημα ασφάλειας των ευρωπαϊκών συνόρων στο πλαίσιο της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων. Χάρη σε αυτούς οι πολίτες της Ένωσης και τα κράτη- μέλη προφυλάσσονται από τις μεγάλες εισροές μεικτών ομάδων, οι οποίες πολλές φορές θέτουν σε κίνδυνο και διαταράσσουν την ασφάλεια των χωρών. Επιπλέον τεράστια είναι η ανθρωπιστική συμβολή τους καθώς ιδιαίτερα κατά τα έτη 2015 και 2016 οι προσπάθειες εκατομμυρίων ανθρώπων να εισέλθουν στα Ευρωπαϊκά εδάφη μέσω των ελληνικών θαλασσίων συνόρων από τα τουρκικά παράλια, έθεταν σε κίνδυνο και πολλές φορές κόστισαν τη ζωή τους.

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Επιτήρησης Συνόρων (EUROSUR)

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Επιτήρησης Συνόρων (EUROSUR) Αφορά ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών- μελών της ΕΕ και της Frontex, με σκοπό τη βελτίωση αντίληψης της εκάστοτε κατάστασης και την ενίσχυση της ικανότητας αντίδρασης στα εξωτερικά σύνορα, συμβάλλοντας έτσι στη διαχείριση των συνόρων, την πρόληψη του διασυνοριακού εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης και τη διάσωση της ζωής μεταναστών που προσπαθούν να προσεγγίσουν τις ευρωπαϊκές ακτές. Θεσπίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με τον Οκτώβριο του 2013 με τον Κανονισμό 1052/2013. (Europa, 2013) Σύμφωνα με τον κανονισμό Eurosur, κάθε κράτος μέλος διαθέτει ένα Εθνικό Κέντρο Συντονισμού (NCC) το οποίο ανταλλάσσει πληροφορίες με τις αρχές που είναι επιφορτισμένες με την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων, καθώς και με τα υπόλοιπα άλλα NCC αλλά και τον FRONTEX. Μέσω του συστήματος τα κράτη- μέλη μπορούν να ζητήσουν τη βοήθεια της FRONTEX στην επιλεκτική παρακολούθηση περιοχών ή σκαφών με τη χρήση συγκεκριμένων εργαλείων, όπως δορυφορικών εικόνων ή συστημάτων αναφοράς σκαφών, συνεισφέροντας στη διαπίστωση περιστατικών παράνομης μετανάστευσης ή και στον εντοπισμό μιας βάρκας σε κατάσταση ανάγκης. Με τη συμβολή του EUROSUR η ΕΕ προσβλέπει στην μείωση των παράνομων μεταναστών που εισέρχονται στα ευρωπαϊκά εδάφη, στην αύξηση της εσωτερικής ασφάλειας στη ΕΕ, στην πρόληψη του διασυνοριακού εγκλήματος και στη μείωση του αριθμού θανάτων των παράνομων μεταναστών. (Europa, 2013)[2]

4.2. Συστήματα SIS, VIS, Eurodac, ΣΕΕ, ETIAS και ο Οργανισμός eu-LISA

Τα συστήματα πληροφοριών που χρησιμοποιούν οι αρμόδιες αρχές της ΕΕ συμβάλλουν σε στην προστασία τη Ένωσης από εισερχόμενους μετανάστες οι οποίοι κρίνονται επικίνδυνοι για την ασφάλεια των πολιτών.

Το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS) είναι ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών και βάσης δεδομένων που βοηθά στη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας στον χώρο Σένγκεν, όπου δεν υφίστανται συνοριακοί έλεγχοι. Όλες οι ευρωπαϊκές αρχές χρησιμοποιούν το SIS για να εισαγάγουν ή να συμβουλευτούν καταχωρήσεις για καταζητούμενα ή αγνοούμενα πρόσωπα και απολεσθέντα αντικείμενα. Το 2018 το SIS ενισχύθηκε με νέους κανόνες, οι οποίοι συνέβαλαν στην κάλυψη ορισμένων ελλείψεων στους τύπους καταχωρήσεων, εξασφαλίζοντας υψηλό επίπεδο ασφάλειας σε ολόκληρη την ΕΕ και συμβάλλοντας στη

διαχείριση της μετανάστευσης. Το Συμβούλιο ενέκρινε σήμερα τρεις κανονισμούς (σε αντικατάσταση του SIS II):

- στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων
- στον τομέα των συνοριακών ελέγχων
- για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (Europa, 2018)

Το Σύστημα Πληροφοριών VIS έχει σκοπό τη βελτίωση της εφαρμογής της κοινής πολιτικής στον τομέα των θεωρήσεων, της προξενικής συνεργασίας και της διαβούλευσης με τις κεντρικές αρχές για τις θεωρήσεις. Προβλέπει τους όρους και τις διαδικασίες ανταλλαγής στοιχείων μεταξύ των κρατώ- μελών και τρίτων χωρών που συνδέονται με την ΕΕ και εφαρμόζουν την κοινή πολιτική για τις θεωρήσεις. Ο Κανονισμός VIS θεσπίστηκε με τον Κανονισμό 767/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2008. Στο VIS καταχωρούνται αλφαβητικά δεδομένα των αιτούντων καθώς και οι αιτούμενες, εκδοθείσες, απορριφθείσες, ακυρωθείσες, ανακληθείσες ή παραταθείσες θεωρήσεις. Οι φωτογραφίες και τα δακτυλικά αποτυπώματα των αιτούντων και οι σύνδεσμοι με προηγούμενες αιτήσεις θεώρησης και με φακέλους αιτήσεων προσώπων που συνταξιδεύουν. Μέσω του συστήματος αυτού διευκολύνονται οι έλεγχοι στα εξωτερικά σημεία συνοριακής διέλευσης και στα εθνικά εδάφη των χωρών της ΕΕ και εφαρμόζεται καλυτέρα ο κανονισμός του Δουβλίνου για τον προσδιορισμό της χώρας που είναι υπεύθυνη για την εξέταση αίτησης ασύλου. Επιπλέον μπορούν να εντοπιστούν ευκολότερα άτομα που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις εισόδου, παραμονής και κατοικίας σε εθνικό έδαφος χώρας της ΕΕ. Το VIS συνδέεται με το εθνικό σύστημα κάθε χώρας για την καταχώρηση των δεδομένων και κάθε χώρα είναι υπεύθυνη για την οργάνωση και τη διαχείρισή του, έτσι ώστε οι αρμόδιες εξουσιοδοτούμενες αρχές για το άσυλο και την προστασία των εξωτερικών συνόρων μπορούν να πραγματοποιούν έρευνες και να αναζητούν στοιχεία. (EUR-Lex, 2008)
Το Σύστημα «Eurodac» αποτελεί ένα σύστημα σύγκρισης των δακτυλικών αποτυπωμάτων των προσφύγων και κάποιων κατηγοριών παράνομων μεταναστών. Θεσπίστηκε με τον Κανονισμό 2725/2000 του Συμβουλίου το Δεκέμβριο του 2000 και παρέχει στις χώρες της ΕΕ τη δυνατότητα να ταυτοποιούν τους αιτούντες άσυλο και τα άτομα που έχουν συλληφθεί για παράνομη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, να προσδιοριστεί κατά πόσον

ο αιτών άσυλο ή ο αλλοδαπός υπήκοος που βρίσκεται παράνομα σε μία χώρα της ΕΕ έχει ήδη υποβάλει αίτηση σε άλλη χώρα της ΕΕ, ή εάν ο αιτών άσυλο έχει εισέλθει παράνομα στο έδαφος της ΕΕ. Το σύστημα περιλαμβάνει μία σειρά δεδομένων (δακτυλικά αποτυπώματα, φύλο , ηλικία, τόπο και ημερομηνία αιτήματος ασύλου) τα οποία κάθε χώρα διαβιβάζει σε ένα κεντρικό σύστημα που διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μέσω του «Eurodac» ενισχύεται η ασφάλεια της ΕΕ αναφορικά με τα άτομα τρίτων χωρών που εισέρχονται σε αυτή και διευκολύνεται η εφαρμογή του Κανονισμού Δουβλίνου αναφορικά με την χώρα που είναι αρμόδια για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου. (EUR-Lex, 2000)

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερία (eu-LISA) ιδρύθηκε το 2011 και είναι υπεύθυνος για τη λειτουργική διαχείριση τριών κεντρικών συστημάτων πληροφοριών της ΕΕ: SIS, VIS, Eurodac και ΣΕΕ, συστήματα που διατηρούν την εσωτερική ασφάλεια των χωρών Σένγκεν, επιτρέπουν στις χώρες Σένγκεν να ανταλλάσσουν στοιχεία σχετικά με τις θεωρήσεις και καθορίζουν την αρμόδια για την ην εξέταση μιας συγκεκριμένης αίτησης ασύλου χώρα της ΕΕ. Επιπλέον συμβάλλει στην ελεύθερη διακίνηση των Ευρωπαίων εντός της ΕΕ χωρίς να διακυβεύεται η ασφάλεια της Ευρώπης. Ο Οργανισμός μέσω του πιλοτικού σχεδίου «Έξυπνα Σύνορα» προσπαθεί να ενισχύσει το σύστημα διαχείρισης των συνόρων, στη συνεργασία για την επιβολή του νόμου και στη διαχείριση της μετανάστευσης στην ΕΕ. (Europa, 2020)

Το σύστημα εισόδου/εξόδου (ΣΕΕ) είναι ένα σύστημα πληροφοριών που επιταχύνει και ενισχύει τους συνοριακούς ελέγχους για τους υπηκόους τρίτων χωρών που ταξιδεύουν στην ΕΕ. Το ΣΕΕ αντικαθιστά τη χειροκίνητη σφράγιση των διαβατηρίων στα σύνορα με την ηλεκτρονική καταχώριση στη βάση δεδομένων. (European Parliament, 2020)2

Το 2017 θεσπίστηκαν δύο νέοι Κανονισμοί ο 2226/2017 και ο 2225/2017. Ο Κανονισμός 2226/2017 αποσκοπεί στη βελτίωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας των ελέγχων που διεξάγονται στα εξωτερικά σύνορα της ζώνης Σένγκεν δημιουργώντας ένα κεντρικό σύστημα εισόδου/εξόδου (ΣΕΕ) για τους υπηκόους τρίτων χωρών που διέρχονται τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ για βραχεία παραμονή. Το σύστημα αυτό εφαρμόζεται τόσο στους υπηκόους τρίτων κρατών που χρειάζονται θεώρηση όσο και σε αυτούς που απαλλάσσονται. Τα στοιχεία των ταξιδιωτών που αποθηκεύονται στο ΣΕΕ είναι προσβάσιμα στις συνοριακές αρχές, στις αρχές έκδοσης θεωρήσεων και στις αρμόδιες αρχές που διενεργούν ελέγχους, έτσι ώστε να διασταυρώνονται στοιχεία για διερεύνηση εγκλημάτων ή άλλων αξιοποίνων

πράξεων. Πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει πλήρης διαλειτουργικότητα μεταξύ του συστήματος ΣΕΕ και του συστήματος VIS. Ο Κανονισμός 2225/2017 πραγματοποίησε αλλαγές στη διαδικασία και τη χρήση του ΣΕΕ, δηλαδή τη γρήγορη καταχώρηση των δεδομένων, την παροχή βιομετρικών στοιχείων από τους υπηκόους τρίτων χωρών κτλ.(EUR-Lex, 2017)

Το ευρωπαϊκό σύστημα πληροφοριών και άδειας ταξιδιού (ETIAS) προτάθηκε το 2016 από την Επιτροπή με σκοπό τον έλεγχο των ατόμων που διασχίζουν τα ευρωπαϊκά σύνορα. Το ETIAS αποτελεί ένα αυτοματοποιημένο σύστημα βάσει του οποίου καθορίζεται ποιοι επιτρέπεται να ταξιδέψουν στην Ευρώπη. (Europa, 2016)[2] Το σύστημα εφαρμόζεται στους υπηκόους τρίτων χωρών που δεν χρειάζονται βίζα και θεώρηση ώστε να είναι δυνατή η εκ των προτέρων διεξαγωγή ελέγχων όσον αφορά την ασφάλεια και την παράτυπη μετανάστευση. Τα πρόσωπα αυτά πριν ταξιδέψουν θα πρέπει να λαμβάνουν άδεια ταξιδιού, υποβάλλοντας ηλεκτρονική αίτηση, με τις πληροφορίες που συλλέγονται να ελέγχονται με αυτοματοποιημένο τρόπο σε βάσεις δεδομένων της ΕΕ και της Ιντερπόλ, ώστε να διαπιστώνεται αν συντρέχουν λόγοι άρνησης της άδειας ταξιδιού. Σε κάθε περίπτωση η άδεια ταξιδιού δεν παρέχει αυτόματο δικαίωμα εισόδου ή παραμονής, αλλά η τελική απόφαση λαμβάνεται από τον συνοριοφύλακα. Επιπλέον κάθε άδεια ταξιδιού ισχύει για τρία έτη ή έως τη λήξη ισχύος του ταξιδιωτικού εγγράφου που δηλώθηκε κατά την υποβολή της αίτησης, αν το έγγραφο αυτό λήγει νωρίτερα.
Το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκριναν τη σύστημα ETIAS και αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία εντός του 2021. (Consilium Europa, 2018)

5. Οι προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας στα χερσαία και θαλάσσια εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και η διατάραξη της ασφάλειας με φόντο τη προσφυγική κρίση

Οι προκλητικές ενέργειες και οι παραβιάσεις της Τουρκίας κυρίως στην περιοχή του Ανατολικού Αιγαίου αποτελούν ένα καθημερινό φαινόμενο για την ελληνική πλευρά, η οποία κάθε φορά προσπαθεί να υπερασπιστεί και να διεκδικήσει τα κυριαρχικά και εθνικά της δικαιώματα. Για την Ελλάδα η εθνική κυριαρχία δεν τίθεται υπό διαπραγμάτευση ούτε

υφίσταται ζήτημα «γκρίζων ζωνών». Η Τουρκία μπορεί να μην έχει συνυπογράψει τη Συνθήκη του Montego Bay του 1982 για το Δίκαιο τη Θάλασσας, όμως δεσμεύεται πλήρως, αφού σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου της Χάγης οι κανόνες της Συνθήκης αποτελούν γενικώς παραδεδεγμένοι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου. Παρόλες τις επικρίσεις που δέχεται τόσο από την ελληνική πλευρά, όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ, η Τουρκία όχι μόνο δεν φαίνεται να κατευνάζει την προκλητική της συμπεριφορά, αλλά προβαίνει σε κινήσεις μεγαλύτερης κλιμάκωσης, όπως η υπογραφή του Μνημονίου Κατανόησης μεταξύ Τουρκίας και της Κυβέρνησης της Τρίπολης στη Λιβύη τον Νοέμβριο του 2019. Με βάση το Μνημόνιο αυτό οι δύο χώρες συμφωνούν να συνεργαστούν για τον «καθορισμό θαλάσσιων δικαιοδοσιών» με πλήρη προβολή των αξιώσεών της στο σύνολο της Ανατολικής Μεσογείου και συγκεκριμένα δυτικά του 28^{ου} μεσημβρινού. Οριοθετείται η υφαλοκρηπίδα ανάμεσα σε Τουρκία και Αίγυπτο εκμηδενίζοντας τα δικαιώματα της Κύπρου και του Καστελορίζου και ξεκινά η νομική διαδικασία για την ανακήρυξη της τουρκικής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), η οποία θα αγνοεί πλήρως την ελληνική ΑΟΖ στη νότια γραμμή μεταξύ Κρήτης- Καρπάθου- Ρόδου- Καστελορίζου και θα αποκόπτει γεωγραφικά μια θαλάσσια περιοχή η οποία αποτελεί το δυτικό τμήμα μία ενιαίας ζώνης που στα ανατολικά της τέμνεται με τις ΑΟΖ της Κύπρου και της Αιγύπτου. Το Μνημόνιο αυτό καταδικάστηκε από την Διεθνή Κοινότητα και την ΕΕ ως άκυρο και ανυπόστατο με βάση τους διεθνείς κανόνες, αφού παραβιάζει τα κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων χωρών. Μέχρι σήμερα όμως παραμένει στο προσκήνιο έστω και μετέωρο, χωρίς να έχουν διακοπεί οι διαδικασίες ενεργοποίησής του από τις δύο πλευρές. (CNN, 15.12.2019)

Η Τουρκία πέρα από τις προκλητικές παραβιάσεις της εθνικής κυριαρχίας, προβαίνει και σε «προβοκατόρικες» ενέργειες εκμεταλλευόμενη την μεταναστευτική και προσφυγική κρίση, προκειμένου να ασκήσει πιέσεις όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και την ΕΕ. Από τις 27 Φεβρουαρίου ο Ερντογάν αποφάσισε να ανοίξει τα σύνορα με την Ελλάδα με αποτέλεσμα εκατοντάδες άνθρωποι να προσπαθούν να περάσουν στα ευρωπαϊκά εδάφη. Η κίνηση αυτή της Τουρκίας αποτελεί προσπάθεια άσκησης πίεσης προκειμένου να επιτευχθούν ορισμένες αξιώσεις της από την Ελλάδα και την ΕΕ. Συγκεκριμένα επιδιώκει τη λήψη περισσότερων χρημάτων για την διαχείριση των προσφύγων και μεταναστών, μέρος των οποίων επιθυμεί να κατευθύνεται απευθείας στην Τουρκική κυβέρνηση και όχι στις ΜΚΟ και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ. Επιπλέον ζητά διπλωματική υποστήριξη από την ΕΕ στην διαφωνία με τον Πούτιν για την παραμονή τους στην Ιντλίμπ και τέλος την οικονομική ενίσχυση και

διπλωματική ανοχή της ΕΕ για να δημιουργήσει την περίφημη ζώνη ασφαλείας στην Βόρεια Συρία με αντάλλαγμα τον επαναπατρισμό Σύριων από την τουρκική επικράτεια πίσω στην χώρα τους. (Liberal, 05.03.2020) Η κίνηση της Τουρκίας είχε σαν αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό μεταναστών και προσφύγων, οι οποίοι έφτασαν στα σύνορα όχι αυθόρμητα αλλά με την υποστήριξη και την υποκίνηση της τουρκικής κυβέρνησης του Ερντογάν, αξιοποιώντας το δράμα δεκάδων χιλιάδων εγκλωβισμένων προσφύγων που θέλουν να φτάσουν στις χώρες της ΕΕ και ειδικά στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων που βρέθηκαν στα σύνορα δεν ήταν μετανάστες και πρόσφυγες, αλλά ταραχοποιά στοιχεία και τούρκοι συνοριοφύλακες μεταμφιεσμένοι σε μετανάστες. Οι τουρκικές αρχές μάλιστα φαίνεται όχι μόνο να μην εμποδίζουν τους μετανάστες να εισέλθουν στα ελληνικά σύνορα, αλλά να τους ενισχύουν με ρίψεις δακρυγόνων και πετρών εναντίον της ελληνικής πλευράς. Μάλιστα στην προσπάθεια των μεταναστών να δημιουργήσουν ρήγματα στον ελληνικό φράκτη στα ελληνοτουρκικά σύνορα, συμμετείχε και θωρακισμένο όχημα συνοριακής επιτήρησης της Τουρκίας, το οποίο έχει προμηθευτεί πρόσφατα η Τουρκία με κοινοτική χρηματοδότηση. (Η Άποψη, 09.03.2020) Οι ελληνικές αρχές και η FRONTEX, που υποστηρίζει την φύλαξη των συνόρων, επιδεικνύουν μέγιστη ψυχραιμία προσπαθώντας να μην «πέσουν στην παγίδα» της Τουρκίας, η οποία επιδιώκει την ύπαρξη θυμάτων καταδικάζοντας την Ελλάδα και την ΕΕ για εχθρική συμπεριφορά απέναντι σε πρόσφυγες. Η Τουρκία δεν δίστασε άλλωστε να προωθήσει στον τύπο «fake news» ότι δήθεν οι ελληνικές αρχές πυροβολούν και σκοτώνουν πρόσφυγες. (Η Άποψη, 06.03.2020) Οι ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις έχουν λάβει συγκεκριμένα μέτρα, με σκοπό να αποκρουστούν οι τουρκικές προκλήσεις, έχοντας μεταφέρει στην περιοχή φορητές τουρμπίνες, οι οποίες διώχνουν τα χημικά από τον αέρα, ενώ την ίδια στιγμή διαλύουν και τα προπετάσματα καπνού, βελτιώνοντας την ορατότητα. (CNN, 12.03.2020)

Σε κάθε περίπτωση η Ελλάδα δέχεται μία ασύμμετρη απειλή που κλιμακώνεται με όρους ψυχολογικού πολέμου. Μετά το πέρας ενός μηνός από την ασφυχτική προσπάθεια των Τούρκων να δημιουργήσουν μία έκρυθμη κατάσταση στον Έβρο χρησιμοποιώντας τόσο άσκηση βία όσο και ψευδείς ειδήσεις, όπως ότι «από τα χερσαία σύνορα πέρασαν στην Ευρώπη και στην Ελλάδα 148.360 πρόσφυγες και μετανάστες και από τα θαλάσσια σύνορα πέρασαν 2.390», φαίνεται ότι η Τουρκία απέτυχε, με τους μετανάστες να αποσύρονται από το σημείο. Χαρακτηριστικές είναι και οι νευρικές κινήσεις του Ερντογάν, με πρωτοφανείς επιδείξεις προκλητικότητας στο Αιγαίο με μπαράζ υπερπτήσεων. (New Post, 27.03.2020)

Οι απειλές βέβαια δεν έχουν σταματήσει ακόμα και σήμερα παρά την επιδημία του κορωνοϊού και των μέτρων προστασίας που έχουν ληφθεί και από την Τουρκία. Μπορεί οι μετανάστες να αποσύρθηκαν από τα σύνορα αλλά οι προκλήσεις από την Τουρκία συνεχίζονται, αφού ακόμα και στις 6 Μαΐου Τούρκοι αστυνομικοί που περιπολούσαν στον ποταμό κοντά στο χωριό Τυχερό άρχισαν να πυροβολούν, ενώ αντίστοιχο περιστατικό σημειώθηκε και στις 30 Απριλίου. (In.gr, 06.05.2020) Παρόμοιο επεισόδιο σημειώθηκε στις 28 Απριλίου πάλι στο Τυχερό του Έβρου κατά τη διάρκεια περιπολίας δύο Γερμανών αστυνομικών της FRONTEX και ενός Έλληνα αστυνομικού. Όπως αναφέρεται Τούρκοι σημάδεψαν με όπλα τους Γερμανούς της FRONTEX και έλαβε χώρα τουλάχιστον ένας πυροβολισμός, ενώ λίγο αργότερα, άλλοι έξι τούρκοι εμφανίστηκαν, σημαδεύοντας με τα όπλα τους προς τον Έλληνα και τους Γερμανούς συνοριοφύλακες. (In.gr, 30.04.2020)
Γενικότερα η Τουρκία και η κυβέρνηση Ερντογάν εφαρμόζουν μία πολιτική διαρκούς παρενόχλησης της Ελλάδας και της ΕΕ με σκοπό την άσκηση πιέσεων και την επίδειξη ισχύος. Αυτή η τακτική θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια των Ευρωπαίων πολιτών, αλλά κυρίως των Ελλήνων, ως άμεσους αποδέκτες των «επιθέσεων». Όλοι γνωρίζουν την ύπαρξη τεράστιου αριθμού προσφύγων και μεταναστών στην περιοχή της Τουρκίας και όλοι φοβούνται μία αψυχολόγητη ή/και προειδοποιητική ή/και σε αντίποινα κίνηση του Ερντογάν με ταυτόχρονη μεταφορά προσφύγων και μεταναστών μέσω των χερσαίων και θαλασσίων εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, η οποία θα ήταν καταστροφική ως μη διαχειρίσιμη. Έχει άλλωστε αποδειχθεί ότι η Τουρκία δεν είναι έμπιστη στην τήρηση συμφωνιών και συνθήκων, όπως έχει αποδείξει και το πρόσφατων Σύμφωνο ΕΕ- Τουρκίας, το οποίο αποδομήθηκε διόλου αργά.

6. Συμπεράσματα

Η προσφυγική κρίση που αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση εκτός από μία ανθρωπιστική δοκιμασία συνδέεται με θεμελιώδη ζητήματα εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας. Ανάμεσα στους πρόσφυγες που προσπαθούν να γλιτώσουν από τη φρίκη του πολέμου και να βρεθούν σε ένα πιο ασφαλές περιβάλλον, στα ευρωπαϊκά σύνορα εισέρχονται και μετανάστες δημιουργώντας μια περίπλοκή κατάσταση. Οι αρμόδιες αρχές είναι υποχρεωμένες να διακρίνουν μεταξύ του τεράστιου αυτού αριθμού ανθρώπων, αυτούς οι οποίοι υπόκεινται στο καθεστώς του πρόσφυγα και θα πρέπει να λάβουν ιδιαίτερης

μεταχειρίσης, σύμφωνα με τις ισχύουσες Συνθήκες, και των μεταναστών οι οποίοι θα πρέπει να επαναπατριστούν, αφού πρώτα διαπιστωθεί ένα στο πρόσωπό τους εκκρεμούν εντάλματα για αξιόποινες πράξεις. Ο κίνδυνος για τρομοκρατία άλλωστε είναι αυξημένος στην Ευρώπη και όλες οι αρχές βρίσκονται σε επαγρύπνηση για την είσοδο τρομοκρατών στα ευρωπαϊκά εδάφη.

Αρχικά η ΕΕ δεν φάνηκε αντάξια των περιστάσεων, αφού ο τεράστιος αριθμός ροών που κατέφτανε κυρίως στα ελληνικά νησιά ήταν μη διαχειρίσιμος με τις ελληνικές αρχές να κάνουν υπεράνθρωπες προσπάθειες από τη μία για να σώσουν τις ζωές των ανθρώπων και από την άλλη για να μπορέσουν να φέρουν εις πέρας την ταυτοποίηση και τα χιλιάδες αιτήματα ασύλου.

Ένα ακόμα τεράστιο πρόβλημα ήταν η άρνηση ορισμένων κρατών- μελών, όπως της Ουγγαρίας, να συνδράμουν στην αντιμετώπιση και τη διαχείριση του προβλήματος και να αναλάβουν τις υποχρεώσει τους, υποστηρίζοντας ότι κάθε κράτος- μέλος θα πρέπει είναι αρμόδιο για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που εισέρχονται στα σύνορά τους. Αυτές οι πολιτικές απόψεις δημιουργήσαν μεγάλα ρήγματα στην Ευρώπη, η οποία φέρεται και θέλει να προάγει την αλληλεγγύη και την δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ των κρατών- μελών της.

Ανάμεσα σε όλα αυτά τα προβλήματα η ΕΕ προσπάθησε αναπτύξει μία σειρά από συστήματα για τη συλλογή, την επεξεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών καίριας σημασίας τη διαχείριση της μετανάστευσης και την ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων. Τα συστήματα μάλιστα αυτά είναι διαλειτουργικά, δηλαδή ανταλλάσσουν δεδομένα και πληροφορίες έτσι ώστε να μην υπάρχει κανένα κενό στην πληροφόρηση και όλες οι αρμόδιες αρχές να έχουν τη δυνατότητα να αναζητούν οποιοδήποτε στοιχείο ανά πάσα στιγμή.

Τόσο οι Οργανισμοί και οι Επιχειρήσει προστασίας των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ όσο και τα συστήματα πληροφοριών ιδρύθηκαν ως επιτακτική ανάγκη ελέγχου της διάσχισης των ευρωπαϊκών συνόρων. Η ΕΕ θα πρέπει όσο μπορεί να γνωρίζει τα άτομα που διασχίζουν τα σύνορά είτε πρόκειται για μετανάστες είτε για μελλοντικούς αιτούντες άσυλο. Με την αναπάντεχη «εισβολή» το 2015 και 2016 μεικτών ροών κυρίων μέσω των ελληνικών θαλασσών, ο κίνδυνος εισόδου τρομοκρατών και εγκληματιών οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν τις αναγκαστικές μετακινήσεις των προσφύγων, επιθυμώντας να εισέλθουν στο ευρωπαϊκό έδαφος είναι μεγάλος. Ο μόνος τρόπος αποφυγής είναι ο όσο το δυνατόν καλύτερος έλεγχος των συνόρων.

Ένα ακόμα ζήτημα που επιδεινώνει και δυσκολεύει την κατάσταση είναι η συμπεριφορά της Τουρκίας. Το 2015 η Τουρκία συμφώνησε και υπέγραψε την Κοινή Δήλωση με την ΕΕ, η οποία θα μείωνε την είσοδο Σύριων μεταναστών στα εδάφη της ΕΕ με αντάλλαγμα τη χρηματοδότησή της. Μέχρι το 2017 μάλιστα ο απολογισμός ήταν θετικός αφού οι εισροές στα ελληνικά νησιά μειώθηκαν. Το Φεβρουάριο όμως η Τουρκία φέρεται να προσπάθησε να προωθήσει μετανάστες να περάσουν τα ευρωπαϊκά σύνορα στον Έβρο με στόχο να εκβιάσει την ΕΕ. Τέτοιου είδους συμπεριφορές από την πλευρά της Τουρκίας σε συνδυασμό με τις συνεχείς εναέριες παραβιάσεις στο Αιγαίο, στον ευρωπαϊκό δηλαδή εναέριο χώρο, επιδεινώνουν τις σχέσεις των δύο πλευρών και δυσκολεύουν την εύρεση ουσιαστικής λύσης.
Σε κάθε περίπτωση ο FRONETX, οι υπόλοιποι οργανισμοί και τα συστήματα πληροφόρησης που έχει αναπτύξει η ΕΕ συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της κρίσης και την προστασία των συνόρων. Αυτό όμως που είναι επιτακτικό είναι η αναγνώριση από όλα τα κράτη- μέλη ότι τα σύνορα της Ένωσης είναι κοινά και ότι το κάθε κράτος δεν μπορεί να λειτουργεί αυτόνομα και εγωιστικά εις βάρος των άλλων κρατών που λόγω γεωγραφικής θέσης είναι άμεσοι αποδέκτες του προβλήματος. Όλα τα μέλη θα πρέπει να σέβονται τα κοινά σύνορα και να φροντίζουν από κοινού για την ασφάλειά τους, σε διαφορετική περίπτωση διακυβεύεται η ασφάλεια όλων και όχι μόνο των κρατών πρώτης υποδοχής.

7. Σύνοψη Συμπερασμάτων

Επιγραμματικά μπορούν να εξαχθούν τα κάτωθι συμπεράσματα:

- Η μετανάστευση αποτελεί ένα ενδημικό φαινόμενο που συνοδεύει την ανθρώπινη υπόσταση από την απαρχή της εμφάνισής της.
- Οι κύριες αιτίες της μετανάστευσης ήταν η βελτίωση της ποιότητας της ζωής οικονομικά και κοινωνικά.
- Οι μεταναστευτικές ροές προς την Ευρωπαϊκή ήπειρο εμφανίζονται κατά τη «σύγχρονη μετανάστευση», δηλαδή μετά το τέλος του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου.
- Από το 2010 μέχρι και σήμερα έχει αυξηθεί η προσέλευση προσφύγων λόγω των ραγδαίων γεωπολιτικών εξελίξεων και των πολεμικών συρράξεων που λαμβάνουν χώρα στις περιοχές της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής.

- Μαζί με τους πρόσφυγες προστίθενται επιπλέον πληθυσμοί από γειτονικές περιοχές, οι λεγόμενες «υποροές», που περιλαμβάνουν είτε μεμονωμένα άτομα είτε ομάδες ατόμων οι οποίοι έχουν εκτοπιστεί από τους τόπους καταγωγής τους εξαιτίας πολιτικών ή κοινωνικών πεποιθήσεων και αναζητούν ένα ασφαλέστερο τόπο διαμονής, αλλά και παράτυποι μετανάστες, οι οποίοι εκμεταλλευόμενοι τις ροές των προσφύγων προσπαθούν να καρπωθούν τα προνόμια του καθεστώτος του πρόσφυγα.
- Βασική είναι η διάκριση μεταξύ πρόσφυγα και μετανάστη, «Πρόσφυγας» ορίζεται ο άνθρωπος που εγκαταλείπει ακούσια την χώρα προέλευσης του λόγω διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων, διώξεων και σοβαρών καταστρατηγήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναζητώντας άσυλο σε μία άλλη χώρα η οποία μπορεί να του προσφέρει μεγαλύτερη ασφάλεια και γι' αυτό υπάγονται σε καθεστώς διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, ενώ ο « μετανάστης» αποφασίζει εκούσια να εγκαταλείψει το χώρα προέλευσής του για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του και την εύρεση εργασίας.
- Η ΕΕ έχει θεσπίσει κοινούς κανόνες και οδηγίες για την αντιμετώπιση των τεράστιων εισροών μεταναστών και προσφύγων και κυρίως για την αποφυγή της παράνομης μετανάστευσης, την κοινωνική ένταξη των εισερχόμενων μεταναστών, την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων και την εξάλειψη των κυκλωμάτων λαθρομετανάστευσης και τρομοκρατίας.
- Η άνευ προηγουμένου άφιξη του τεράστιου αριθμού προσφύγων και μεταναστών έφερε στο φως τις αδυναμίες στην διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, με αποτέλεσμα να διακυβεύεται η ασφάλεια των κρατών- μελών και των πολιτών της Ένωσης.
- Η ΕΕ προχώρησε στη δημιουργία μηχανισμών, δράσεων και οργανισμών προκειμένου να διασφαλίσει την όσο το δυνατόν καλύτερη προστασία των συνόρων κυρίως από τους παράτυπους μετανάστες και ταραχοποιά στοιχεία τα οποία φτάνουν στα ευρωπαϊκά σύνορα μαζί με τους πρόσφυγες.
- Το μεγαλύτερο βάρος έχει επιμεριστεί η Ελλάδα και οι χώρες της Νοτίου Ευρώπης, ως πρώτοι σταθμοί υποδοχής των προσφύγων, με τα υπόλοιπα κράτη- μέλη πολλές φορές να μην προσφέρουν την απαιτούμενη βοήθεια και να μην εφαρμόζουν την αρχή της αλληλεγγύης και του επιμερισμού των ευθυνών, αρχές οι οποίες πρεσβεύονται στην Συνθήκη της Λισσαβόνας.

- Στο ζήτημα αυτό έρχεται να προστεθεί και η προκλητικότητα της Τουρκίας, η οποία εκτός από τις παραβιάσεις της ελληνικής εθνικής κυριαρχίας, προβαίνει και σε «προβοκατόρικες» ενέργειες εκμεταλλευόμενη την μεταναστευτική και προσφυγική κρίση, προκειμένου να ασκήσει πιέσεις στην Ελλάδα και την ΕΕ.
- Η Τουρκία όχι μόνο δεν τήρησε το Σύμφωνο που είχε υπογράψει με την ΕΕ για την διαχείριση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών, αλλά τον Μάρτιο αποφάσισε να ανοίξει τα σύνορα με την Ελλάδα με αποτέλεσμα εκατοντάδες άνθρωποι να προσπαθούν να περάσουν στα ευρωπαϊκά εδάφη, χωρίς καμία επιτυχία.
- Σε κάθε περίπτωση η διατήρηση της ασφάλειας είναι κύριο ζητούμενο για την ΕΕ και αυτή μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη σωστή διαχείριση και προστασία των κοινών ευρωπαϊκών εξωτερικών συνόρων, με την κοινή υποστήριξη όλων των κρατών της ΕΕ

Βιβλιογραφία

- Βαρβιτσιώτης, Ιωάννης (2006). *Η μεταναστευτική πολιτική της Ευρώπης*. Κοινοβουλευτική Ομάδα του ΕΛΚ-ΕΔ στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- Γαβρόγλου, Σ. Π. (2001). *Μετανάστευση: Πρόβλημα ή λύση*. Στο Ναξάκης, Χ. Χλέτσος Μ. (2001). *Μετανάστες και μετανάστευση, οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές πτυχές*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Γιαννόπουλος, Ν. (2001). *Τοξικότητα και Πολυεθνικότητα, επιβολή και αποδοχή: Αντινομίες στη διαμόρφωση ενός νέου αντιρατσισμού.* Στο Ναξάκης, Χ. Χλέτσος Μ. (2001). *Μετανάστες και μετανάστευση, οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές πτυχές*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Η Άποψη (06.03.2020). *ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ: Με το δάχτυλο στη σκανδάλη (…του νου και της γνώσης).* https://www.iapopsi.gr/me-to-dachtylo-sti-skandali-toy-noy-kai-tis-gnosis/
- Η Άποψη (09.03.2020*). Επιβολή κυρώσεων στην Τουρκία για οργανωμένη προσπάθεια παραβίασης των ευρωπαϊκών συνόρων ζητά ο Μ. Κεφαλογιάννης*. https://www.iapopsi.gr/epivoli-kyroseon-stin-toyrkia-gia-organomeni-prospatheia-paraviasis-ton-eyropaikon-synoron-zita-o-m-kefalogiannis/

- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (2010). *Η Συνθήκη της Λισαβώνας. Παρουσίαση, Ανάλυση, Αξιολόγηση*. Β' έκδοση Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο
- Κασίμης, Χ. (2007). *Οι διαστάσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ευρώπη.* Στο Κοντιάδης Ξ., Παπαθεοδώρου Θ. (2007) *Η μεταρρύθμιση της μεταναστευτικής πολιτικής.* Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Κτιστάκης, Γιάννης (2018). *Η Προστασία των Μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τον Ευρωπαϊκό Χάρτη. Εγχειρίδιο για νομικούς (2η Έκδοση).* Συμβούλιο της Ευρώπης. https://rm.coe.int/-2-/168092f298
- Λαζαρίδη, Γ. και Αμίτσης, Γ. (2001). *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα.* Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Μπαγκαβός, Χ. και Παπαδοπούλου, Χ. (2006). *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία.* Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Νάσκου- Περράκη (1991). *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη.* Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Περράκης, Μανώλης (2016). *Οι Κανονισμοί Δουβλίνο ΙΙ και Δουβλίνο ΙΙΙ*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Νομική Σχολή https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/LAW277/%CE%95%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B5%CF%82%20-%20%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/13.04%20%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%20%CE%A7%CE%95%CE%91%CE%94.pdf
- Συκιώτου, Α. Π. (2007). *Οργανωμένο έγκλημα και παράνομη διακίνηση ανθρώπων: παρουσίαση του φαινομένου και αντιμετώπιση του στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Τριανταφυλλίδου, Α., Ρώπα, Ρ. (2009). *Η μετανάστευση στην Ενωμένη Ευρώπη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2020). *Δελτίο Τύπου. Μηνιαίο Ενημερωτικό Σημείωμα Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (Μάρτιος).* https://www.mitarakis.gr/gov/migration/1995-dt-enimerwtiko-deltio-martios
- CNN (12.03.2020). *Επεισόδια στον Έβρο: Πετροπόλεμος και δακρυγόνα από την πλευρά της Τουρκίας*. https://www.cnn.gr/news/ellada/story/210993/epeisodia-ston-evro-petropolemos-kai-dakrygona-apo-tin-pleyra-tis-toyrkias

- Consilium Europa (2001). *Συμπεράσματα της Προεδρίας. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν 14 και 15 Δεκεμβρίου 2001.* https://www.consilium.europa.eu/media/20943/68835.pdf
- Consilium Europa (2002). *Συμπεράσματα της Προεδρίας. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης 21 και 22 Ιουνίου 2002.* https://www.consilium.europa.eu/media/20921/72641.pdf
- Consilium Europa (2003). *Συμπεράσματα της Προεδρίας. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης 19 και 20 Ιουνίου 2003.* https://www.consilium.europa.eu/media/20840/76288.pdf
- Consilium Europa (2016). *Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016.* https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/
- Consilium Europa (2016)[2]. *Προστασία των εξωτερικών συνόρων της Ευρώπης: έναρξη λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής*. https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/10/06/launch-ebcg-agency/
- Consilium Europa (2016)[3]. *Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή: τελική έγκριση*. https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/09/14/european-border-coast-guard/
- Consilium Europa (2018). *Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών και Αδειοδότησης Ταξιδιού (ETIAS): έγκριση του κανονισμού από το Συμβούλιο*. https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/09/05/european-travel-information-and-authorisation-system-etias-council-adopts-regulation/
- EUR-Lex (2000). *Σύστημα «Eurodac»*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al33081
- EUR-Lex (2003). *Κανονισμός «Δουβλίνο ΙΙ»*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al33153
- EUR-Lex (2005). *Το πρόγραμμα της Χάγης: 10 προτεραιότητες για την προσεχή πενταετία.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al16002
- EUR-Lex (2007). *Ομάδες ταχείας επέμβασης στα σύνορα (RABIT).* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l14124&from=FR

- EUR-Lex (2008). *Κανονισμός VIS*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al14517
- EUR-Lex (2009). *Ο χώρος και η συνεργασία Σένγκεν.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al33020
- EUR-Lex (2009)[2]. *Το πρόγραμμα της Χάγης: 10 προτεραιότητες για την προσεχή πενταετία*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l16002&from=EL
- EUR-Lex (2010). *Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης. Μία ανοιχτή και ασφαλής Ευρώπη που εξυπηρετεί και προστατεύει τους πολίτες*. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:EL:PDF
- EUR-Lex (2012). *Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN
- EUR-Lex (2016). *Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al33501
- EUR-Lex (2016)[2]. *Μεταρρύθμιση του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου και Προώθηση νομίμων οδών προς την Ευρώπη*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52016DC0197
- EUR-Lex (2017). *Έξυπνη διαχείριση συνόρων: Σύστημα εισόδου/εξόδου της ΕΕ.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=LEGISSUM:4326388
- Europa (2013). *Ευρωπαϊκό Σύστημα Επιτήρησης των Συνόρων (Eurosur).* http://publications.europa.eu/resource/cellar/a80accf5-ff5b-417b-92d8-c5120fe4c5dd.0005.03/DOC_1
- Europa (2013)[2]. *EUROSUR.* https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/eurosur_en
- Europa (2015). *Μια Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή για την προστασία των εξωτερικών συνόρων της Ευρώπης.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_15_6327
- Europa (2016). *Επιχειρήσεις της ΕΕ στη Μεσόγειο Θάλασσα.* https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/securing-eu-borders/fact-sheets/docs/20161006/eu_operations_in_the_mediterranean_sea_el.pdf

- Europa (2016)[2]. *Ένωση Ασφάλειας: Η Επιτροπή προτείνει ένα ευρωπαϊκό σύστημα πληροφοριών και άδειας ταξιδιού.* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_16_3674
- Europa (2018). *Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν: Το Συμβούλιο θεσπίζει νέους κανόνες για την ενίσχυση της ασφάλειας στην ΕΕ.* https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/11/19/schengen-information-system-council-adopts-new-rules-to-strengthen-security-in-the-eu/
- Europa (2020). *Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερία.* https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eu-lisa_el
- European Border and Coast Guard Agency (2019). *FRONTEX 2019 in Brief.* https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/frontex_inbrief_website_002.pdf
- European Parliament (2015). *Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση.* https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_el.pdf
- European Parliament (2018). *Migration and Asylum.* https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/migration/public/?page=intro\
- European Parliament (2020). *Πολιτική ασύλου.* https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/151/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B1%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%8
- European Parliament (2020)[2]. *Διαχείριση των εξωτερικών συνόρων.* https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/153/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%BF%CF%81%CF%89%CE%BD#_ftn7
- Eurostat (2020). *Asylum applications withdrawn by citizenship, age and sex Annual aggregated data [European Union - 28 countries (2013-2020)].* https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do

- ILO (04.06.1975). *Διεθνής Σύμβαση Εργασία 143: Για τη μετανάστευση με παράνομες συνθήκες και την προώθηση της ισότητας ευκαιριών και μεταχείρισης των μεταναστών εργατών*. Γενεύη: Γενική Διάσκεψη της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας. http://www.elinyae.gr/sites/default/files/2019-07/DSE143.1117710097747.pdf
- In.gr (30.04.2020). *Αποκάλυψη Spiegel: Τούρκοι στρατιώτες άνοιξαν πυρ κατά της Frontex στον Έβρο*. https://www.in.gr/2020/04/30/greece/apokalypsi-spiegel-tourkoi-stratiotes-anoiksan-pyr-kata-tis-frontex-ston-evro/
- Liberal (05.03.2020). Κωνσταντίνος Φίλης: Κ. Φίλης: *Ο Ερντογάν θα πιέσει ταυτόχρονα σε Έβρο και νησιά τις επόμενες ημέρες.* https://www.liberal.gr/apopsi/k-filis-o-erntogan-tha-piesei-tautochrona-se-ebro-kai-nisia-tis-epomenes-imeres/290071
- NEWPOST (27.03.2020). *Η ήττα στον Έβρο προκαλεί νευρικό κλονισμό στην Τουρκία – Κρεσέντο προκλητικότητας στο Αιγαίο.* https://newpost.gr/amyna/5e7dc23a38557ffe7c4e79f3/i-itta-ston-evro-prokalei-neyriko-klonismo-stin-toyrkia-kresento-proklitikotitas-sto-aigaio
- UNHCR (2019). *Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Εξέταση των Αιτημάτων Ασύλου των Παιδιών στο πλαίσιο των άρθρων 1 (Α) 2 και 1 (ΣΤ) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων.* Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Διεύθυνση Υπηρεσιών Διεθνούς Προστασίας. https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/05/children-Asylum-Seekers-UNHCR-2009.pdf
- UNHCR (2009). *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων, σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967*. Αθήνα: Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, ΣΤ' Έκδοση. https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/05/handbookcriteria.pdf
- UNHCR (2005). *Refugee Status Determination- Identifying who is a refugee*. Switzerland: United Nations High Commissioner for Refugees
- UNHCR (18.12.1990). *Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους*. Αθήνα: Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c0f3b9d9

- YPES (1999). *Συμπεράσματα της Προεδρίας. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ταμπερέ 15 και 16 Οκτωβρίου 1999.* https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/%CE%A4AMPERE_1999_EL.pdf
- YPES (2008). *Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο.* https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/GR-Europ-SymfonoMetan.pdf